

HYVINVOINTIRAPORTTI 2022

Sisällysluettelo

1. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEN VUOSI 2022	2
1.1 Keskeiset ilon- ja huolenaiheet	4
1.2 Vuoden 2021 vuosiraportissa asetetut painopisteet vuodelle 2022 ja niiden toteuma	4
1.3 Kaupungin hyvinvointityö	5
1.4 Alueellinen päihdetilannekysely 2022	11
2. KAUPUNGIN JA SEUDUN EHKÄISEVÄ TYÖ	12
2.1. Kaupungin ehkäisevä työ	12
2.2. Seudullinen ehkäisevä työ	13
3. ERI-ikäisten hyvinvointi vuonna 2022 HYTE-KÄRKIEN KAUTTA	14
3.1 Mielen hyvinvointi	14
3.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys	15
3.3. Arjen turvallisuus	17
3.4. Päihteettömyys ja terveelliset elintavat	18
4. TOIMIALOJEN TEKEMÄ HYVINVOINTITYÖ VUONNA 2022	19
4.1 Konsernipalveluiden toimiala	19
4.2 Sivistystoimiala	22
4.3 Kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala	28
4.4. Hyvinvointitoimiala	37
5. LAAJAN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TOTEUMA 31.12.2022	40
6. HYVINVOINNIN ERILLISUUNNITELMAT	46
7. HYVINVOINTIRAPORTIN HYVÄKSYMINEEN	46

1. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEN VUOSI 2022

Tämä on hyvinvointiraportti vuodelta 2022. Vuosiraportti kokoaa lain mukaisesti vuoden ajalta tulkinnan kunnan ja kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin vahvuuksista ja niitä uhkaavista tekijöistä sekä tehdyistä toimenpiteistä. Tämän raportin on koontanut vs. hyvinvointijohtaja. Työhön ovat osallistuneet myös kaikki kaupungin toimialat ja useita sidosryhmiä.

Raportin antamia tietoja voidaan hyödyntää apuna arjen työssä, kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä päättäjien tekemien päätösten tukena. Hyvinvointia koskevassa tiedossa on edelleen haasteena sen sirpaleisuus, osittainen indikaattoritiedon ”perässä laahaaminen” sekä kuntakohtaisen tiedon puuttuminen.

Vuoden 2022 alussa olimme edelleen pitkälti koronapandemian jatkuvasti muuttuneiden ohjeiden, määräysten ja niiden aiheuttaman oirehdinnan hallinnassa. Helmikuussa käynnistynyt sota Euroopassa on vaikuttanut osaltaan myös Orimattilaan. Ukrainassa käytävällä sodalla on pitkäaikaisia vaikutuksia paitsi ihmisiin sodan keskellä, myös muualla Euroopassa ja Suomessa. Suomeen on arvioitu saapuvan tuhansia ukrainalaisia turvapaikanhakijoita. Yritysten toimintaan vaikuttavat EU:n ja muiden maiden asettamat pakotteet ja Venäjän vastatoimet. Koko kansantalouden tasolla epävarmuutta aiheuttavat mm. pakotteiden seurauksena tapahtunut Venäjän kaupan voimakas heikentyminen, energian hinnan nousu sekä muutokset liikenteessä ja matkailussa.

Päijät-Hämeen nuoret voivat jo ennen pandemiaa Suomen heikoimmin eikä kulunut vuosi ole tilannetta parantanut. Kokonaisuudessaan kaikki ikäluokat huomioiden maakunnassa voidaan huonommin kuin Suomessa keskimäärin. Jo ennen pandemiaa erityisesti tyttöjen kokemana seksuaalinen häirintä ja ahdistelu sekä yleisesti yksinäisyys ja osattomuus, koulutusten ulkopuolelle jääneiden määrä, alueella vallitseva myönteinen suhtautuminen päihteisiin sekä ylisukupolvinen syrjäytyminen olivat merkittäviä haasteita.

Pandemian ”positiivisena” vaikutuksena voidaan pitää perheiden yhteisen ajan lisääntymistä ja ulkona luonnossa liikkumisen lisääntymistä. Vuoden 2022 Orimattilassakin kehitettiin ulkoilureittejä ja leikkipaikkoja vastamaan käyttäjien tarpeisiin.

Ensimmäiset hyvinvointialuevaalit pidettiin alkuvuonna 2022. Aluevaltuustot aloittivat toimintansa maaliskuussa 2022. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueille 1.1.2023. Kunnan keskeinen tehtävä on jatkossakin edistää kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja oman alueensa kestävä kehitystä. Lainsäädännössä määritellään laajasti erilaisia tehtäviä, joiden avulla edistetään hyvinvointia ja terveyttä.

Hyvinvointityö koskettaa **kaikkia toimialoja**.

Orimattilan kaupungissa seurataan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin. Tämä tarkoittaa erilaisten hyvinvointia ja terveyttä kuvaavien tietojen tuottamista, joiden pohjalta valtuusto päättää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiset tavoitteet. Vuosittain valtuustolle esitellään vuosiraportti ja kerran valtuustokaudessa valmistuu laaja hyvinvointisuunnitelma- ja kertomus.

Väestö

Huoltosuhde, demografinen **72,8%** (2021)
 Päijät-Häme 71,7%
 Koko maa 62,4%

Koulutustasomittain **309,2%** (2021)
 Päijät-Häme 343,4%
 Koko maa 388,3%

Työttömyysaste **11,2%** (2021)
 Päijät-Häme 14,3%
 Koko maa 11,4%

Pitkäaikaistyöttömien määrä, työvoimasta **4,2%** (2021)
 Päijät-Häme 6,1%
 Koko maa 4,1%

Alle 25-vuotiaat työttömät **15,6%** (2021)
 Päijät-Häme 19,1%
 Koko maa 14,0%

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat **7,0%** (2021)
 Päijät-Häme 7,1%
 Koko maa 6,3%

75-vuotta täyttäneet **11,5%** (2021)
 Päijät-Häme 12,5%
 Koko maa 10,4%

1.1 Keskeiset ilon- ja huolenaiheet:

Ilon aiheet 	Huolen aiheet
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Liikuntapaikkoihin panostaminen, esim. Uimahalli ja Areena, Tönnö-Kaitila luontopolku, kattava latu- ja jääverkosto. ✓ Liikunnanohjaus- ja liikuntaneuvontaresurssin kasvaminen ✓ Harrastamisen Suomen mallin paikallisen yhteistyön lisääntyminen ✓ Päättäjien kiinnostus ja osallisuus hyvinvointiin liittyvissä toimissa (esimerkiksi koulujen hyvinvointityön ohjausryhmän osallisuus, valiokuntatyö ja jatkuva keskustelu) ✓ Varhaiskasvatuksen huoltajien asiakastytyväisyys korkea, mittari 11/2022 ✓ Kaavoituksen ja kaupunkikehitystyön onnistumiset kuntalaisten palveluiden ja elinympäristön kehittämiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Perusopetuksessa ja toisella asteella lisääntyneet mielenterveyden ja ahdistuksen oireet, joista lieveilmionä kaupungilla näkyvä ilkivalta ja levottomuus ✓ Liikunnallisen elämäntavan inflaatio, josta saadaan signaalia esim. MOVE-testien ja kyselyiden kautta ✓ Sähkötupakan lisääntynyt käyttö yhä nuorempien keskuudessa ✓ Varhaiskasvatusikäisten lasten lisääntynyt aggressiivinen käyttäytyminen ✓ Huoli läheisen päihteidenkäytöstä on kasvanut (päihdetilannekysely 2022) ✓ Nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvu

1.2 Vuoden 2021 vuosiraportissa asetetut painopisteet vuodelle 2022 ja niiden toteuma:

Yhteistyön varmistaminen hyvinvointialueen eri yhdyspintojen kanssa	Osallisuuden kehittäminen	Ikääntyneiden asumisen muotojen kehittäminen	Varhaiskasvatuksen ehkäisevän työn kehittäminen
<ul style="list-style-type: none"> •Sivistystoimialan osalta keskeisintä oli opiskeluhoitopalvelujen siirtymiseen liittynyt yhteistyö hyvinvointialueen kanssa vuosina 2021-2022. •Varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö: yhdyspintatapaamiset ja prosessien kertaus syksyllä 2022 •Liikuntaneuvonnan yhdyspintatyön varmistaminen Päijät-Hämeen Liikunnan ja Urheilun johdolla hyvinvointialueen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> •Varhaiskasvatuksessa lasten ja huoltajien osallisuus on keskeistä toiminnan suunnittelussa, pedagogisessa dokumentoinnissa sekä kodin ja varhaiskasvatuspaikan välisessä yhteistyössä •Liikunnan palvelujen kehittämisessä painopiste asiakaslähtöisyyteen ja liian vähän liikkuviin •Osallisuuskoordinaattorin rekrytointi •Aluekumppanuuspöydät •Markkinavuoropuhelut 	<ul style="list-style-type: none"> •Asunto-ohjelma on laadittu ja siinä on otettu huomioon ikääntyvän väestön tarpeet 	<ul style="list-style-type: none"> •Varhaiskasvatuksessa on koulutettu ja otettu käyttöön ehkäisevän työn metodeja, kuten Väkivallaton lapsuus, tunne- ja turvataitoja lapsille – koulutus, mielenterveyden tuen työkalupakki esihenkilöille – koulutus, sosiaalisten taitojen ohjaus, tunnetaitokasvatus hyödyntäen Piki-materiaalia. •Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmat varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa laadittu •Ristiriitatilanteiden ratkaiseminen hyödyntäen Miniversoa

1.3 Kaupungin hyvinvointityö

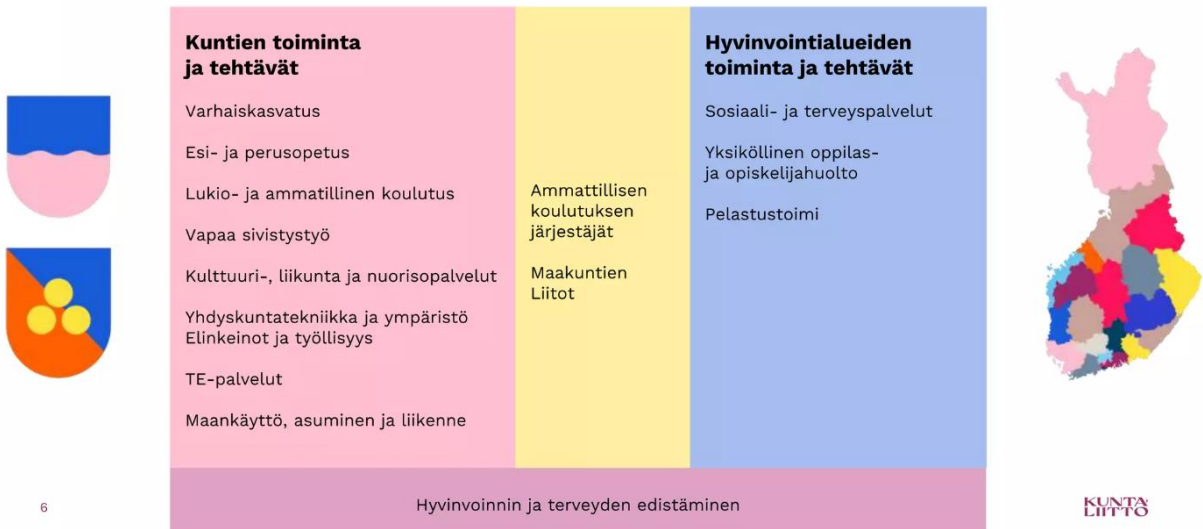
Kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävää määrittää lainsäädäntö. Kuntalaki (2015/40) määrittelee kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen kunnan keskeiseksi perustehtäväksi. Myös terveydenhuoltolain (1326/20) luvussa 2. määritellään laajasti kunnalle erilaisia tehtäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kaupungin kumppaneita hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä ovat kuntalaiset, yhdistykset, järjestykset, yritykset, kolmas sektori ja useat muut eri toimijat.

Kaupungissa toimii lainmukainen, poikkihallinnollinen valmistelutoimielin, hyte-ohjausryhmä. Lisäksi kaupungissa toimii ennaltaehkäisevän päihdetyön toimielin (PETE ORIMATTILA), joka kokoaa kaupungin eri-ikäisten toiminnoista vastaavia viranhaltijoita, Hämeen Poliisin, seurakunnan sekä PHHYKY:n edustajat. Orimattila on ollut aktiivisesti mukana alueellisissa työryhmissä sekä Terve Kunta- verkostossa (THL), jossa kaupunkia edustavat hyvinvointivaliokunnan puheenjohtaja ja hyvinvointijohtaja.

Hyvinvointialueiden aloittaessa kunnan rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä vahvistuu. Laki määrittelee, että kunnan ja hyvinvointialueen tulee tehdä yhteistyötä jatkossakin.

Hyvinvointialue vastaa jatkossa alueellisista hyvinvointisuunnitelma- ja kertomusprosesseista ja on velvollinen tukemaan kuntia työssään.

Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminta ja tehtävät

Kaupungin strategia

Kaupungin uusi strategia hyväksyttiin valtuustossa toukokuussa 2022. Strategian tavoitteiden jalkauttaminen käynnistyi vuoden 2023 talousarvion valmistelun yhteydessä. Samassa yhteydessä strategisten hankkeiden osalta linjattiin, että hankkeet ovat jopa yli valtuustokauden pituisia, jotka pilkotaan talousarvioissa taktisen tason toimenpiteiksi. Nämä toimenpiteet voivat ja usein myös jakautuvat eri toimialojen vastuulle. Taktisen tason toimenpiteet jakautuvat operatiivisen tason toiminnaksi siten, että tulosalueet saavat vastuulleen useampia toimenpiteitä talousarviovuoden aikana. Taktisen tason toimenpiteiden onnistumista mitataan ja niistä raportoidaan osavuosisikatsauksissa sekä tilinpäätöksessä.

Uuden strategian ytimessä ovat asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen. Tulevaisuuden Orimattilaa rakennetaan yhdessä kaupunkilaisten kanssa siten, että heidän ajatuksiaan ja toiveita kuunnellaan aktiivisesti ja monikanavaisesti. Syksyllä aloittaneet aluekumppanuuspöydät toimivat asukkaiden matalan kynnyksen vaikuttamisen foorumeina. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävän osalta kaupunginhallituksen ja hyvinvointivaliokunnan tulee määrittellä selkeästi se, mitä tarkoitetaan kaupungin omalla toiminnalla. Yhtä tärkeää on avoimesti kertoa, mitä kaupunki ei tee tai miltä osin toiminnan tuotantovastuu on siirtynyt hyvinvointialueelle. Määrittelyn vastuu on asiantuntijavaliokunnalla, joka tuottaa esityksen kaupunginhallitukselle. Kaupunginhallituksen vastuulla on varmistaa valtuuston hyväksymän strategian toteutuminen raportoimalla valtuustolle osavuosisikatsauksien ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Kaupunginvaltuusto tekee strategiset päätökset

Kaupungin ylin päättävä elin eli kunnanvaltuusto on vastuussa strategisista päätöksistä, joilla kunnassa edistetään hyvinvointia ja terveyttä. Valtuusto velvoittaa eri toimialat ottamaan hyvinvointi- ja terveystäkökulmat huomioon omassa toiminnassaan. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan muun muassa arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet kunnassa. Tällä oikeutuksella tarkastuslautakunta voi ottaa aktiivisesti kantaa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaan ja kaupungin asettamien tavoitteiden toteutumiseen kunnassa. Tulevaisuuden kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys tulee kasvamaan.

Hyvinvointivaliokunta

Hyvinvointivaliokunta aloitti toimintansa elokuussa 2021 organisaatiomuutoksen yhteydessä. Valiokunnassa on viisi jäsentä (sis. puheenjohtaja) sekä nuorisovaltuuston ja kaupunginhallituksen edustajat.

Valiokunnan tehtävänä on edistää kaupungin strategiassa määriteltyjä tavoitteita erityisesti kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta, sekä vastata omalta osaltaan tehtävistä, mitkä laissa on säädetty kunnan velvollisuudeksi edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Valiokunnan esittelijänä toimii toimialajohtaja. Valiokunta päättää kunnalle edellä mainittujen lakien mukaan kuuluvista asioista.

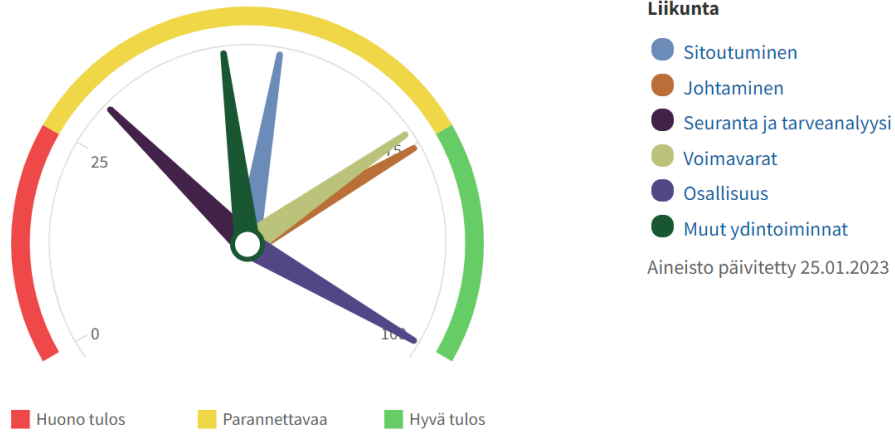
Tea-viisari

Kunnan tekemää terveyden edistämisaktiivisuutta seurataan **TEA- viisarin avulla** (kuva alla). Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruulla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat

tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetään hyvinvointijohtamisen välineenä useissa kunnissa, myös Orimattilan kaupungissa. Vuonna 2022 valmistui liikunnan ja perusterveydenhuollon TEA-tutkimus.

Liikunta : Orimattila 2022

Liikunnan TEA-viisarissa parannettavaa oli seuraavien kokonaisuuksien osalta:

Sitoutuminen	Johtaminen	Seuranta ja tarveanalyysi	Muut ydintoiminnot
<ul style="list-style-type: none"> Ohjelmien käsittely johtoryhmässä Ohjelmien käsittely luottamushenkilöstöhallinnossa 	<ul style="list-style-type: none"> Toiseen kuntaan rekisteröidyn yhdistyksen käyttövuorojen haku samoilla ehdoilla paikallisten yhdistysten kanssa Toiminnan suunnittelussa tavoitteet maahanmuuttajien liikunnan edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> Pyöräliikenteen määrän seuranta (automaattilaskuri, liikennelaskenta, kyselytutkimus) Seuranta lapset/nuoret, liikuntaseuratoimintaan osallistuvat, työikäiset, ikääntyneet, liikuntapaikat vuorovarasperusteisesti, liikumis- ja toimintaesteiset <ul style="list-style-type: none"> Liikunta-aktiivisuus Sukupuolittainen seuranta Ja näiden kirjaaminen hyvinvointikertomukseen sekä esittely johtoryhmälle/luottamushenkilöstölle 	<ul style="list-style-type: none"> Liikkumisryhmiä työttömille, painonhallintaa tarvitseville, seuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille Liikunnan olosuhteisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi, esim. EVA (lautakuntapäätökset, palveluverkosto, liikuntaolosuhteet) Ympäristöjohtaminen

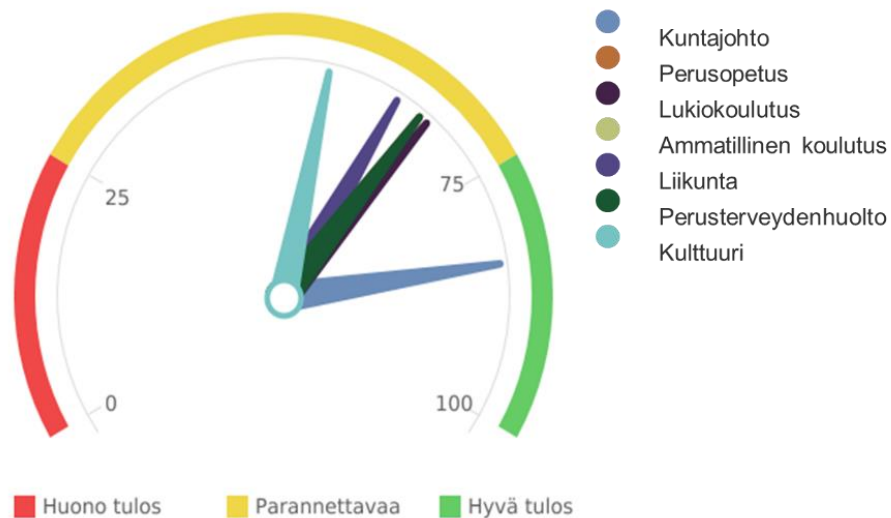

Positiivista oli esimerkiksi:

Voimavarat	Osallisuus
<ul style="list-style-type: none"> • Aikuisten harjoitusvuoromaksut • Kevyen liikenteen väylät • Liikuntapaikat • Liikuntapaikkojen käyttömaksut 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokous ja/tai seurojen edustajien asiantuntijaelin

TEA-viisarin kaikki sektorit:

Kaikki sektorit : Orimattila 2022

Tea-viisarin Orimattilan arvot avattuna:

Kaikki sektorit : Orimattila 2022

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Kaikki sektorit	67	66	58	59	70	71	70	65	64	55	51	46	45	48	28
Kuntajohto	..	84	..	65	..	81	..	75	..	72	..	49
Perusopetus	..	66	..	65	..	67	..	70	..	68	..	70	..	68	..
Lukiokoulu tus	67	..	82	..	75	..	45
Ammatillinen koulutus
Liikunta	63	..	74	..	71	..	74	..	68	..	27	..	42
Perusterveydenhuolto	66	..	53	..	50	..	57	..	56	..	41	..	25	..	28
Kulttuuri	..	55	..	23

Koko Tea-viisarin tiedosto on katsottavissa osoitteessa www.teaviisari.fi

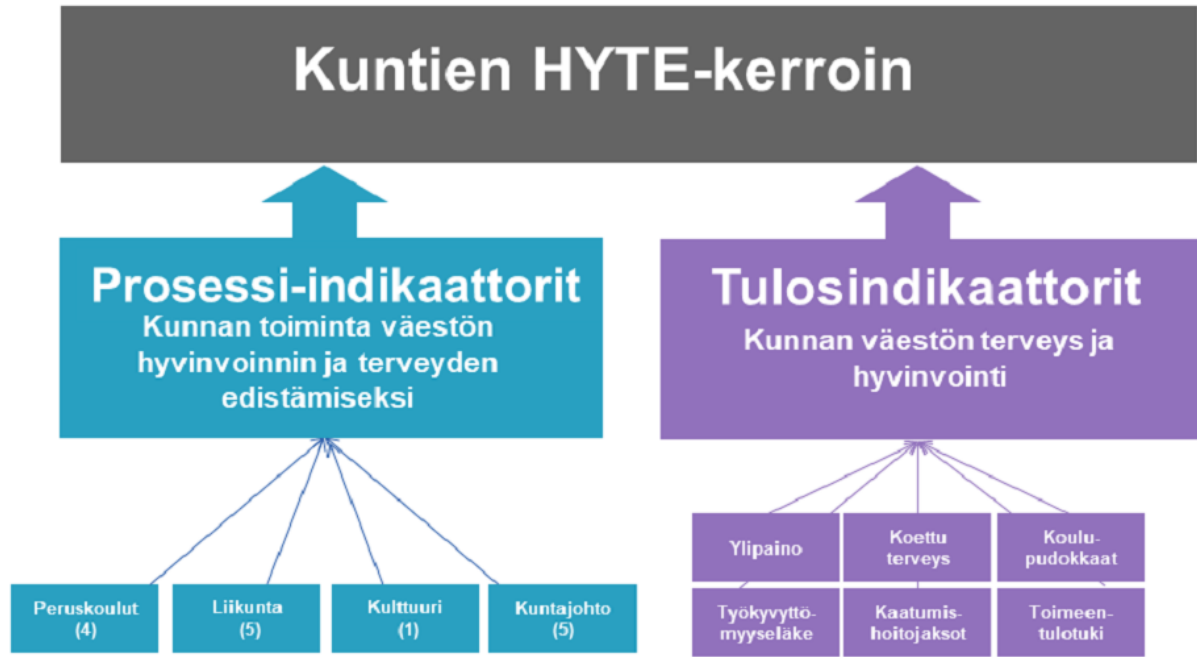
1.4 HYTE-kerroin

HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella:

- toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja
- tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.

Yhteensä indikaattoreita on 21. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräajoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja.

Orimattila: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		22,5	
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	53	48	48
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		18,7	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	58	58	58
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	8,4	9,3	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	38	58	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	2,1	2,1	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	37	41	56
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	7	7	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	40	38	48
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	405,6	326,1	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	58	25	52

Orimattila: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluuokailusuosituksista koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	86	76	76
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	97	68	68
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	11	33	33
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	69	25	25
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	0
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	0	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	100	0
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	0	0
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

HYTE-kerroin, euroa / asukas Info 5341	2020	2021	2022
Heinola	17,2	19,5	20,6
Janakkala	15,7	13,6	16,1
Orimattila	16,8	17,1	16,0

Lue lisää: sotkanet.fi

1.5 Alueellinen päihdetilannekysely 2022

Päihdetilannekyselyllä kartoitetaan asukkaiden näkemyksiä paikallisesta päihdetilanteesta ja ajatuksia ja toivomuksia mm. päihdehaittojen vähentämisen keinoista. Tuloksia hyödynnetään alueen ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä.

Kysymysten aiheina olivat alkoholi, nikotiinituotteet ja rahapelit, lisäksi kysyttiin huumausaineista. Painopiste on erityisesti alaikäisten päihteiden käytössä. Kysymykset koskevat edeltävää 12kk aikaa.

Kysely toteutettiin 5.-25.9.2022 Päijät-Hämeen kunnissa sekä Myrskylässä ja Pukkilassa. Orimattilassa kyselyyn vastasi 410 henkilöä.

Päijät-Hämeessä ja Orimattilassa:

- Nuoret näkevät aikuisia enemmän päihteiden välittämistä alaikäiselle.
- Aikuiset näkevät nuoria enemmän alaikäisten päihteidenkäyttöä, sähkö tupakkaa lukuun ottamatta.
- Nuoret näkevät oman kunnan alaikäisten alkoholinkäyttöä eniten somessa, tupakkatuotteiden käyttöä eniten koulussa/nuorisotiloilla ja kannabiksen/muiden huumeiden käyttöä eniten puistoissa ja kaduilla.
- Aikuisista vain viidennes on sitä mieltä, että humalajuomiseen EI suhtauduta liian vapaasti.
- Reilu joka kymmenes aikuinen on havainnut tilanteita, joissa nuorelta näyttävän ostajan ikää ei ole tarkastettu. Orimattilassa hivenen Päijät-Hämeen keskiarvoa useammin.
- Sekä nuorista että aikuisista useampi on enemmän huolissaan läheisestä kuin itsestään.
- n. 13 % Orimattilan vastaajista rajaisi alkoholin käyttöä pois mm. keskusta-alueelta, sekä koulujen läheisyydessä olevilta kioskeilta.
- Yli 50 % on sitä mieltä, että alkoholin anniskeluun päihtyneille tulisi suhtautua nykyistä tiukemmin sekä ravintoloissa että kaupoissa ja kioskeilla.

Sanallisissa vastauksissa nuorten kyselyssä kysymykseen "Mitä kannattaisi tehdä, että lapset ja nuoret eivät alkaisi käyttää alkoholia, nuuskaa, tupakkaa tai huumeita? Kenen pitäisi tehdä jotain?" - yleisin vastaus oli, että valistusta tulee lisätä, ja että vanhempien tulee näyttää asiassa esimerkkiä. Myös kaveriporukalla nähtiin olevan merkitystä.

Aikuisten sanallisissa vastauksissa tuotiin voimakkaasti esiin huolta nuorten päihteidenkäytöstä ja päihtyneiden ihmisten oleskelemisesta paikallisten kauppojen ja kioskien läheisyydessä. Moni vastaajista oli itse valmis vapaaehtoistyöhön esimerkiksi jalkautumaan nuorten pariin. Huoltajan vastuu oman lapsensa kasvatuksesta ja kiinnostuminen lapsen ja nuoren tekemisistä nostettiin myös monessa vastauksessa esiin. Kaupungin tekemä ennaltaehkäisevä työ tunnettiin edelleen melko huonosti.

Kyselyn tuloksia tullaan hyödyntämään ennaltaehkäisevän työn kehittämisessä Orimattilassa seuraavina vuosina. Kysely uusitaan kahden vuoden välein.

2.KAUPUNGIN JA SEUDUN EHKÄISEVÄ TYÖ

2.1. Kaupungin ehkäisevä työ

Ehkäisevä työ on yksi oleellinen ja kiinteä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Sitä tehdään niin maakunnallisesti kuin paikallisestikin. Ehkäisevän työn koordinointi on kiinteä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmän (Hyte-ohjausryhmä) työtä. Ehkäisevä työ on konkreettinen keino vähentää eri arvioisuutta ja ehkäistä hyvinvointi- ja terveyshaittoja.

Ehkäisevää työtä tehdään kaikilla kaupungin toimialoilla osana arkista perustyötä. Ehkäisevä työ on esimerkiksi liikuntaa, kulttuuria, kaavoitusta, elinvoimaa, valistustyötä, esteettömyyttä, ravitsemushuoltoa, perhetyötä, ikääntyneiden päivätoimintaa ja osallisuuden tukemista.

Ehkäisevää työtä tehdään suurimmaksi osaksi muualla kuin sote-palveluissa, jotka usein ovat luonteeltaan korjaavaa.

Lisäksi ehkäisevään työhön osallistuvat kaupungin yhdistykset, järjestöt ja seurat sekä kaupunkilaiset tehdessään esimerkiksi aloitteita kaupungin kehittämiseksi ja epäkohtien korjaamiseksi. Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimista on tehty erillinen vuosiraportti, joka tulee tiedoksi kaupungin toimielimille yhdessä alueellisen hyvinvointiraportin kanssa.

2.2. Seudullinen ehkäisevä työ

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn seutukoordinaation tavoitteena on sekä seudullisesti että alueellisesti:

- kehittää, rakentaa, edistää ja tukea ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön, pelihaittojen ehkäisyn sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn koordinaatiota ja verkostoyhteistyötä
- välittää ajankohtaista tietoa ja osaamista toimijoiden käyttöön
- edistää ehkäisevän työn tunnettuuden ja osaamisen lisääntymistä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa periaatteella ”ehkäisevä työ kuuluu kaikille”
- mahdollistaa laajan yhteistoiminta-alueenlaajuisen verkostoyhteistyön ja rakenteen toiminnan jatkuminen ja kehittyminen

Ehkäisevän työn seutukoordinaattori (Susanna Leimio, Osaamiskeskus Verso, PHHYKY)

- toimii seutukoordinaatioryhmien puheenjohtajana ja vastaa seudullisen ehkäisevän työn ja yhteistyön toteutumisesta
- tekee tiivistä yhteistyötä aluekoordinaattoreiden kanssa ja osallistuu alueverkostotyön kehittämiseen
- etsii ja rakentaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista yhteistyötä sekä tekee sitä eri verkostoissa ja toimijoiden kanssa edistämällä ehkäisevän työn näkökulmaa ja tekemistä osana kunkin toimijan perustyötä
- seuraa alan ja aihepiirin keskustelua sekä välittää tuoreinta tietoa alueen toimijoiden käyttöön

Maakunnallista ehkäisevää työtä tehdään Neljällä Tuulella *eli ehkäistään mielenterveysongelmia, ongelmapelaamista, lähisuhdeväkivaltaa sekä päihdeongelmia*. Työtä koordinoi Sosiaalialan Osaamiskeskus Verson maakunnallinen ehkäisevän työn koordinaattori. Maakunnallista työtä arvioidaan vuosittain ja siitä valmistuu koordinaattorilta oma raporttinsa kuntiin käsiteltäväksi valiokuntaan. Orimattilaa työryhmissä edustaa hyvinvointijohtaja (varalla opetuspäällikkö)

Maakunnalliset verkostot ja yhteistyö

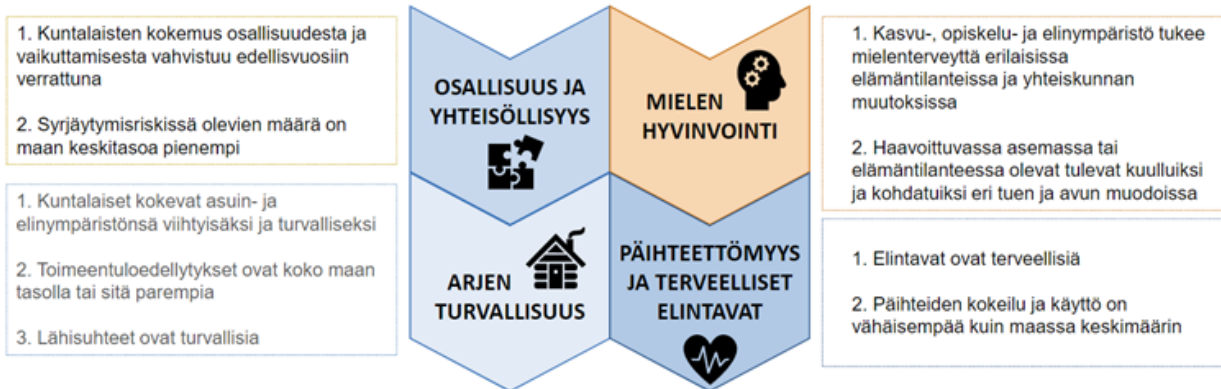
- Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatioryhmä
- Pelihaittojen ehkäisyn seutukoordinaatioryhmä
- Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn seutukoordinaatioryhmä

3. ERI-IKÄISTEN HYVINVOINTI VUONNA 2022 HYTE-KÄRKIEN KAUTTA

Tämän vuosiraportin 2022 indikaattorit on käyty läpi Päijät-Hämeen yhteisten hyte-kärkien (2020–2025) kautta

Alueelliset hyte-kärjet ja niiden tavoitteet

3.1 Mielen hyvinvointi

Orimattilan arvo heti indikaattorin nimen perässä, mikäli tieto on saatavilla.

Mielen hyvinvointi

Mielialaan liittyviä ongelmia 4. ja 5. luokan oppilaista,
22,7% (2021)
 Päijät-Häme 23,2%
 Koko maa 22,2%

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus toisen asteen oppilaitoksissa (2021)
 Päijät-Häme 20,8%
 Koko maa 16,6%

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat **3,2%** (2021)
 Päijät-Häme 3,7%
 Koko maa 3,3%

3.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys

Orimattilan arvo heti indikaattorin nimen perässä, mikäli tieto on saatavilla.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat **9,3%** (2021)
Päijät-Häme 9,9%
Koko maa 7,9%

Harrastaminen, vähintään yhtenä päivänä viikossa 4. ja 5. luokan oppilaista **79,3%** (2021)
Päijät-Häme 81,2%
Koko maa 86,3%

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa **49,4%** (2021)
Päijät-Häme 52,6%
Koko maa 55,1%

Äänestysaktiivisuus hyvinvointialuevaaleissa, % (2022) **43,4%**
Päijät-Häme 45,6%
Koko maa 47,5%

Nuorisovaltuusto

Orimattilan nuorisovaltuusto edustaa orimattilalaisia nuoria ja heidän näkemyksiänsä nuoria koskevissa asioissa. Nuorisovaltuuston, tai lyhyemmin nuvan, edustajia osallistuu aktiivisesti esimerkiksi kaupunginvaltuuston sekä valiokuntien kokouksiin. Nuva on puoluepoliittisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton ja jäsenet ovat 13–22-vuotiaita.

Nuva koostuu perusjäsenistä sekä puheenjohtajistosta, johon kuuluu puheenjohtaja, 1. ja 2. varapuheenjohtaja, sihteeri, hyvinvointivastaavat ja tiedottaja. Tämän lisäksi mukana on ohjaaja Orimattilan nuorisopalveluilta. Nuorisovaltuuston ohjaajana toimii Päivi Alakangas.

Nuvan kokoonpano valitaan syksyn alussa. Yksi kausi kestää yhden vuoden. Syksyisin valitaan myös uuden puheenjohtajiston sekä edustajat lautakuntiin.

Vanhus- ja vammaisneuvosto

Orimattilan kaupungissa toimii valtuustokausittain nimettävä, yhdistetty vammais- ja vanhusneuvosto, jonka esittelijänä toimii hyvinvointijohtaja. Neuvostossa on järjestöjen ja yhdistysten edustajien lisäksi myös kaupunginhallituksen edustajat. Orimattilan neuvostosta on valittu kaksi jäsentä ja varajäsentä hyvinvointialueelle perustettaviin erillisiin neuvostoihin.

Orimattilan kaupungin vanhus- ja vammaisneuvoston tehtävänä on edistää ja seurata ikäihmisten, vammaisten ja toimintakyvyltään rajoittuneiden henkilöiden arjen sujuvuuteen liittyviä tarpeita Orimattilan alueella. Neuvosto edistää ikäihmisten ja vammaisten vaikuttamismahdollisuuksia kunnalliseen päätöksentekoon sekä tekee aloitteita ja antaa lausuntoja eri viranomaisille. Neuvosto voi kutsua kokouksiin eri alojen asiantuntijoita kuultavaksi. Neuvoston esittelijänä toimi vuonna 2022 hyvinvointijohtaja. Esityslistat ja pöytäkirjat sekä toimintakertomukset ja -suunnitelmat ovat nähtävillä Orimattilan kaupungin internet- sivuilla. Vuodesta 2022 on olemassa myös oma toimintakertomuksensa, joka on hyväksytty kaupunginhallituksessa.

Veteraaniasiainneuvottelukunta

Veteraaniasiain neuvottelukunnan tehtävänä on seurata veteraanien tarpeiden kehitystä ja tehdä tarvittaessa asiaa koskevia esityksiä ja aloitteita. Lisäksi neuvottelukunta arvioi ja kehittää veteraaneille tarkoitettuja palveluja, tukitoimia ja muita etuuksia. Tarkoitus on myös edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä veteraanien palveluissa ja seurata, että veteraaneille kohdennetut tuet ja palvelut käytetään täysimääräisesti. Veteraaniasian neuvottelukunnassa on kaupungin nimeämät edustajat (puheenjohtaja ja sihteeri), Orimattilan Sotainvalidit ry ja Orimattilan sotaveteraanit ry edustajat sekä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän edustajat. Veteraaniasiain neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii Anssi Huhtanen.

Neuvottelukunta kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ja kokouksissa käsitellään muun muassa kaupungin veteraanirahan käyttöä, valtion veteraanirahan käyttöä (kuntoutus ja kotiin vietävät palvelut) sekä muita ajankohtaisia yhteistyöhön ja veteraanien palveluihin liittyviä asioita.

Vuonna 2022 neuvosto kokoontui suunnitellusti kaksi kertaa. Perinteinen jouluruokailu järjestettiin joulukuun alussa ja lisäksi aloitettiin uutena tukimuotona veteraanien leskien kerhokuljetukset. Veteraaneille järjestetään kaupungissa liikuntaryhmiä useita kertoja viikossa. Lisäksi heidän ruokailunsa kouluilla on maksutonta. Muuttunut lainsäädäntö takaa veteraaneille maksuttomat palvelut, jotka pääosin järjestää hyvinvointiyhtymä, nykyisin hyvinvointialue.

3.3. Arjen turvallisuus

Arjen turvallisuus

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa 4. ja 5.luokkalaisista **6,2%** (2021)
Päijät-Häme 8,1%
Koko maa 7,9%

Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana 8. ja 9. luokan oppilaista **31%** (2021)
Päijät-Häme 31%
Koko maa 30,2%

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat **2,1%** (2021)
Päijät-Häme 3,6%
Koko maa 2,7%

Yhden vanhemman perheet **22%** (2021)
Päijät-Häme 26,1%
Koko maa 23,3%

Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet, 0-17 vuotiaat **1,3%** (2021)
Päijät-Häme 1,6%
Koko maa 1,2%

Kaatumisiin tai putoamisiin liittyvät hoitojaksot, 65-vuotta täyttäneet **326,1%** (2021)
Päijät-Häme 353,2,3%
Koko maa 342,7%

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset **5,6%** (2021)
Päijät-Häme 5,9%
Koko maa 6,6%

3.4. Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, 8. ja 9. luokan oppilaista **11,4%** (2021)

Päijät-Häme 7,6%

Koko maa 6,3%

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2021)

Päijät-Häme 21,4%

Koko maa 17,7%

Alkoholia liikaa käyttävät, 20-64-vuotiaat (2020)

Päijät-Häme 32,1%

Koko maa 30,1%

Päivittäin tupakoivat, 20-64-vuotiaat (2020)

Päijät-Häme 13,6%

Koko maa 12,4%

Ylipaino, 8. ja 9. luokan oppilaista **18,7%** (2021)

Päijät-Häme 17,8%

Koko maa 18,0%

Kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi 8. ja 9. luokan oppilaista **22,5%** (2021)

Päijät-Häme 24,8%

Koko maa 25,7%

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomat 20-64-vuotiaat (2018)

Päijät-Häme 20,8%

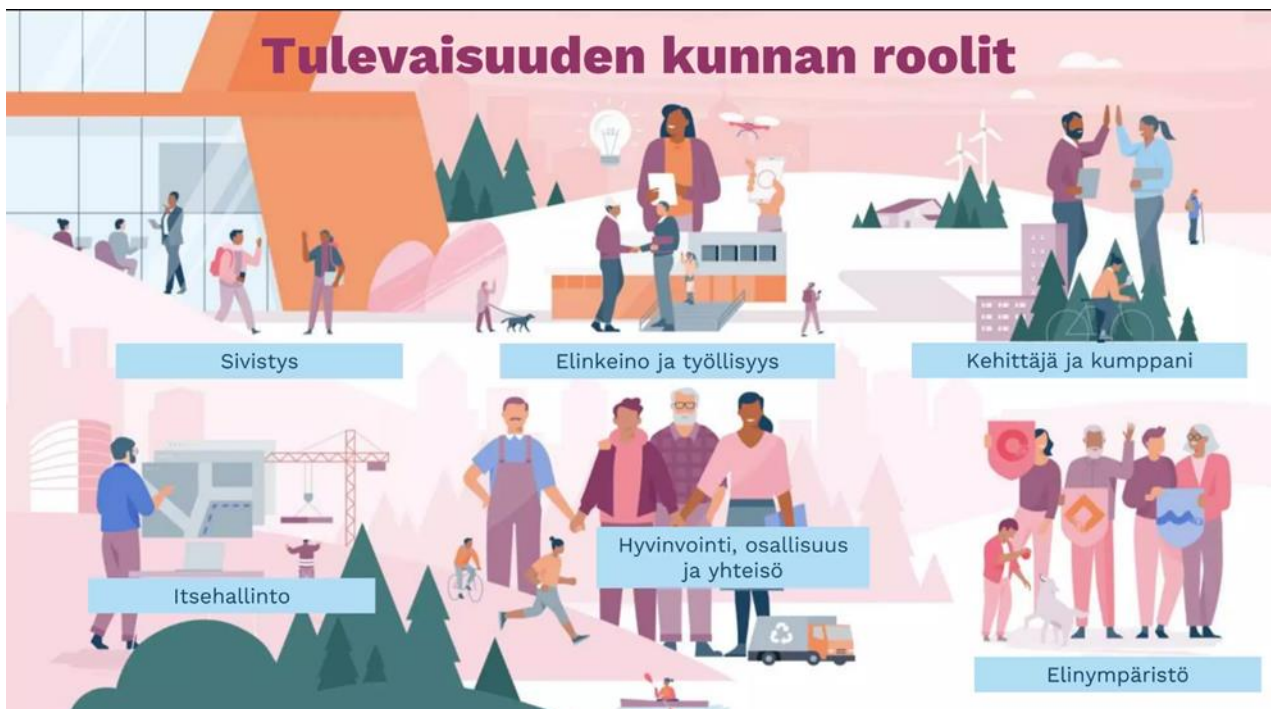
Koko maa 20,7%

Syksyllä 2022 tehty Move-testi osoittaa edelleen huolestuttavia asioita 5. ja 8. luokkalaisten fyysisen kunnon tilasta. MOVE-tuloksista käy ilmi, että orimattilaislasten ja -nuorten fyysinen kunto ja toimintakyky on yllättävänkin heikko. Joukossa on pienehkö määrä erittäin hyväkuntoisia, mutta valtaosa lapsista ja nuorista jäävät MOVE! -testien perusteella selvästi heikoimpaan kolmannekseen. Tulokset ovat selvästi valtakunnan tuloksia heikommat ja myös kokonaisuutena heikosti pärjänneessä Päijät-Hämeessä olimme heikoimpien joukossa. Lasten ja nuorten liikumisen edistämiseen tulee etsiä aktiivisesti keinoja perheiden, yhdistysten, seurojen, koulujen

ja muiden verkostojen kanssa. Intensiivinen liikunta nuorena ennustaa aktiivista elämäntapaa myös aikuisena – terveellinen ja liikunnallinen elämäntapa ja elinympäristö omaksutaan jo lapsuudessa. Osa liikunnan hyödyistä ilmenee vasta vuosien kuluessa, joten liikuntaan liittyvät myönteiset mielikuvat ja jo lapsena omaksuttu liikunnallinen elämäntapa voivat edesauttaa terveyttä. Liikunnan on kuitenkin jatkuttava säännöllisenä myös aikuisena, jotta se ehkäisisi sairauksia. Lapsuuden liikunnalla on vaikutusta myös liikkumisvarmuuteen myöhemmin elämässä, jolla on vaikutusta esimerkiksi kaatumisten ehkäisyyn.

4.TOIMIALOJEN TEKEMÄ HYVINVOINTITYÖ VUONNA 2022

Tähän lukuun toimialat ovat saaneet kirjata itse omia nostojaan vuoden 2022 hyvinvointityölle.

4.1 Konsernipalveluiden toimiala

Yhdistys-, järjestö-, seura- ja kolmannen sektorin toiminta (toteutuu myös sivistys- ja hyvinvoinnin toimialalla)

Orimattilan kaupungissa on monipuolista yhdistys-, järjestö- ja kolmannen sektorin toimintaa. Orimattilan kaupunki tukee eri toimintoja eri tavoin, kuten toiminta-avustuksina ja maksuttomina tiloina. Avustukset paikallisten yhdistyksien, seurojen ja järjestöjen toimintaan käsitellään ja päivitetään vuosittain talousarviokäsittelyn yhteydessä. Kaupunki järjesti vuonna 2022 yhden yhdistysillan.

Asuntotoimi

Jokaisen arjen hyvinvointia on yksinkertaisimmillaan oma tai vuokrattu asunto, jossa kokee olonsa turvalliseksi ja jota voi kutsua kodiksi. Kunnat pyrkivät osaltaan vaikuttamaan kohtuuhintaisia asuntoja rakennuttavien toimijoiden määrään luomalla toimintaedellytyksiä ja osallistumalla tarvittaessa itse asuntojen rakennuttamiseen. Erityisesti heikossa asemassa olevien asuntotilanteen huomioiminen on tärkeää. (Kuntaliitto)

Orimattilan Asunnot Oy on Orimattilan kaupungin alueen suurin vuokranantaja. Yritys omistaa 654 vuokra-asuntoa. Tämän lisäksi tehostetun palveluasumisen asuntoja on 120 kappaletta. Tehostetun palveluasumisen kiinteistöt on vuokrattu PPHYKY:lle, joka vastaa kohteiden toiminnasta ja asukasvalinnasta. Suurin osa yrityksen omistamista kiinteistöistä on kerrostaloja, jotka sijaitsevat keskusta-alueella palveluiden äärellä.

Orimattilan Asunnot Oy on paikallinen, kohtuuhintainen ja asukaslähtöinen yritys. Kohteiden vuokranmääritys perustuu omakustannevuokraan. Yhtiö on panostanut asumisneuvojatoimintaan ja ongelmatilanteissa varhaiseen puuttumiseen sekä asukkaan ohjaamiseen tarvitsemiensa tukipalveluiden äärelle.

Viestintä

Vuoden 2022 viestintää leimasi edellisvuosien tapaan vielä koronauutisointi. Korona jäi kuitenkin uutisoinnissa taka-alalle tautitilanteen paranemisen myötä ja kaupungin uutisoinnissakin palattiin tavallisempiin aiheisiin.

Kaupungin pääviestintäkanavana toimi edelleen orimattila.fi-verkkosivusto, josta kaupunkilaiset löytävät edelleen hyvin kaipaamaansa tietoa. Verkkosivuston lisäksi uutisointia jatkettiin kaupungin omalla Facebook-sivulla, jonka seuraajamäärä jatkoi tasaista kasvuaan. Vuoden lopussa sivua seurasi noin 3 400 ihmistä ja parhaimmillaan päivitys tavoitti yli 7 000 henkilöä (ilmoitus joulukadun avajaisista). Kaupungin Instagram-tilille päivitettiin tunnelmakuja ja uutisia. Instagram-tili kasvoi vahvasti ja tilillä oli vuoden lopussa yli 1 000 seuraajaa.

Loppuvuodesta kaupunki aloitti myös some-julkaisujen mainostamisen, jolla kaupungin asukkaat on tavoitettu entistä paremmin.

Ateria- ja puhtauspalvelut

Ateriapalveluissa noudatetaan valtakunnallisia ravitsemussuosituksia lasten- ja nuorten ruokailuissa. Ruokaviraston myöntämää kouluhedelmätukea haettiin laajemmin muuttamalla salaattit tarjoille komponentein ja tarjoamalla puuropäivinä marjoja. Eläkeläisten ylijäämäruokailua laajennettiin Myllylän koululle ja se sai hyvän vastaanoton.

Orimattilan Nuorten työpajat ja työllisyyden kuntakokeilu

Orimattilan kaupungin organisaatiomuutoksen myötä vuoden 2022 alusta Nuorten työpajat siirtyivät nuorisopalveluista kaupungin konsernihallinnon alaisuuteen. Päätös oli johdonmukainen

siirtymä Orimattilan työllisyyden kuntakokeilun rinnalle. Nuorten työpajan toimintaa on kehitetty aiempaa vahvemmin työelämään ja opintoihin suuntaavaksi palveluksi. Tämä on vaatinut tiiviistä yhteistyötä työllisyyden kuntakokeilun ja koulutuskeskus Salpauksen kanssa. Nuorten työpajat valmistautuivat oppivelvollisuuden noston ja sote-uudistuksen mukanaan tuomiin muutoksiin. Uudistuksia pohdittiin paikkakunnan tarpeista käsin sekä tehtiin havaintoja alueellisista ilmiöistä. Hyvinvointialueen kanssa käynnistettiin yhteistyö nuorten palvelupolun selkiyttämiseksi. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan siirtyessä hyvinvointialueen hoidettavaksi, valmistautui Orimattilan kaupungin Nuorten työpajat tarjoamaan nuorille seuraavan palveluportaan eli työkokeilupaiikkoja sekä uutena toimintana palkkatuetta työtä.

Toukokuussa työllisyyden kuntakokeilussa otettiin käyttöön uusi asiakaspalvelumalli. Tapaamisia oli aiempaa useammin sekä yksilöllisemmin asiakkaan oman tilanteen mukaan. Lisäksi luotiin yhteisiä toimintatapoja ohjautumisen helpottamiseksi. Nuorten työllisyyden kuntakokeilun omavalmentajat aloittivat nuorten asiakkaiden vastaanottamisen Nuorten työpajan tiloissa. Tämä madalsi kynnyksiä nuorten palveluun ohjautumisessa.

Heinäkuun 2022 lopussa alle 25-vuotiaista orimattilalaisista työttömänä oli 18,6 prosenttia, kun vuosi sitten nuorisotyöttömyys oli 16,7 prosenttia. Nuorisotyöttömyys on Orimattilassa edelleen Päijät-Hämeen korkein, joten vuodelle 2023 työllisyydenhoidon päätavoite onkin saada alle 25-vuotiaiden nuoreten työttömyys laskemaan. Tiivis yhteistyö ja kehittäminen tulevat jatkumaan työllisyyden kuntakokeilun ja Nuorten työpajan kesken.

Orimattilan Nuorten työpajoilla tarjottiin vuoden 2022 aikana kuntouttavaa työtoimintaa sekä työkokeilupaiikkoja 17–28-vuotiaille työttömille työnhakijoille. Lisäksi Nuorten työpajat tarjosivat työharjoittelu- ja työssäoppimispaikkoja sekä muutamia paikkoja peruskoulun yksittäisiä aineita suorittaville nuorille.

Työskentely Nuorten työpajoilla oli tavoitteellista toimintaa, jossa painopiste oli nuorten itsetunnon-, opiskelu- ja työelämävalmiuksien vahvistamisessa. Nuorten työpajojen menetelmänä käytettiin ratkaisukeskeistä ja osallistavaa ryhmä-, yksilö- ja työvalmennusta. Nuorten työpajoilla nuoret pääsivät kehittämään vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä kasvattamaan ammatillista osaamistaan. Työpajan yhteisö tarjosi osallisuuden kokemuksia sekä vahvisti valmentautujien sosiaalisia taitoja ja kykyä toimia ryhmässä. Nuorten työpajoilla tunnistettiin osaamista ja nuorten saivat, joko oman portfolion tai osaamistodistuksen.

Orimattilan Nuorten työpajat on päihde- ja päihteiden työpaja, jolle on laadittu nuorten ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Suunnitelmaa päivitetään hankevuosittain. Nuorten työpajat on profiloitunut arkiliikuntapainotteiseksi toiminnaksi. Viikoittaisilla ryhmäliikuntakerroilla ja vertaistuen avulla on pyritty luomaan nuorille mieluinen ja palkitseva liikuntakokemus. Arkiliikunta puolestaan on lisännyt nuorten henkistä ja fyysistä hyvinvointia, joka välillisesti on vaikuttanut opintoihin ja työelämään pääsyssä.

Nuorten osaamista on sanoitettu ja huomioitu aiempaa enemmän. Tämä on näyttäytynyt motivaation ja itseluottamuksen lisääntymisenä, joka puolestaan on lisännyt itsevarmuutta ja halua suunnata eteenpäin kohti opintoja ja työelämää. Vuoden 2022 aikana nuoria ohjautui opintoihin 37,5 %, palasi omiin opintoihin 12,5%, töihin 18,75%, muuhun palveluun 18,75% ja keskeytti työpajapalvelun ensimmäisten viikkojen aikana, mutta jatkoi sosiaalityön asiakkuudessa 12,5%.

4.2 Sivistystoimiala

Kirjasto- ja kulttuuritoimi

Kunnat vastaavat alueensa kulttuurin peruspalveluista. Avustustoiminnalla luodaan mahdollisuuksia kulttuurin omaehtoiselle harrastamiselle ja ammatilliselle taidetoiminnalle. Kulttuuripalveluiden merkitys alueen elinvoimaisuuden ja kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta on suuri. Jokaisella on oikeus kulttuuripalveluihin iästä, kulttuuritaustasta ja elämäntilanteesta riippumatta ja palvelut ovat luonteva osa kuntalaisten jokapäiväistä elämää. (Kuntaliitto)

Orimattilan kaupunki ylläpitää taidemuseota, kotiseutumuseota, kirjastoa ja yleistä kulttuuritoimintaa. Toiminta on monipuolista ja kattaa eri kohderyhmiä. Toimintaan kuuluu erilaiset tapahtumat ja avustuksien jakaminen. Vuonna 2022 valmistui Orimattilan kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma vuosille 2023–2028. Ohjelman keskeisenä visiona on, että vuonna 2028 Orimattilan kulttuuritoiminta on monipuolista ja asukkailla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kohdata taidetta ja kokeilla taiteen tekemistä arjessaan. Kulttuurilla on Orimattilassa tilaa kukoistaa ja se ammentaa vahvasta yhteistyöstä kaupungin omien toimialojen sekä paikallisten taiteilijoiden, kulttuuriyhdistysten ja muiden toimijoiden kuten yritysten välillä. Kukoistava kulttuurielämä tukee orimattilalaisten mielekästä arkea ja hyvinvointia ja toimii tulevaisuudessa myös kaupungin vetovoimatekijänä.

Ohjelman valmisteluun on osallistunut monialainen ohjausryhmä, jossa oli jäseniä Orimattilan kaupungin eri valiokunnista, paikallisten kulttuurijärjestöjen edustajia, paikallinen taiteilija, kasvatuksen- ja koulutuksen toimialan edustajia sekä nuorisotoimen ja nuorisovaltuuston edustajat. Lisäksi kulttuurin asukasraadin jäsenillä oli mahdollisuus kommentoida ohjelman luonnosta ja esittää omia näkemyksiään Orimattilan kulttuuritarjonnan kehittämiseksi keväällä ja alkukesällä 2022.

Kunnissa laki kuntien kulttuuritoiminnasta velvoittaa kunnat edistämään kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa. Vuoden 2023 alusta lain 7 § yhteistyövelvoitteeseen lisättiin yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa.

Kunnan tehtävänä on yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen. Kirjastopalveluilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon, lukukokemuksiin, osaamisen kehittämiseen sekä kansalaistoimintaan. Tehtävänä on tarjota kaikenikäisille pääsy aineistoihin ja kokoelmiin, tarjota tietopalvelua, tukea ja ohjausta tiedon hankintaan sekä tiloja monenlaiseen toimintaan. Palveluja viedään myös kotona ja laitoksissa asuville ja tehdään yhteistyötä mm. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Yhteiskunnallisen vuoropuhelun edistämiseksi kirjastot tukevat niin

kotoutumista, yhteisöllisyyttä kuin paikallista identiteettiä. Kirjaston omien aineistojen käyttö, lainaus ja varaaminen sekä ohjaus ja neuvonta ovat käyttäjälle maksutonta. (Kuntaliitto)

Vuonna 2022 Orimattilan kirjasto-, kulttuuri- ja museopalveluiden toteuttamilla palveluilla ja tapahtumilla oli 67 868 kokijaa. Erilaisia tapahtumia oli vuoden aikana kirjasto-, kulttuuri ja museopalveluiden toteuttamana 105 ja tapahtumissa kävi yhteensä noin 2250 kävijää. Kulttuuritalon yhteisiä isoja tapahtumia oli toukokuussa pidetty Kulttuuritalon perhepäivä ja marraskuussa Kulttuuritalon karmiva kekri. Perhepäivän kävijämäärä oli 208 henkilöä ja karmivaa kekriä kävi katsomassa 196 henkilöä. Osa tapahtumista liittyivät myös kahteen kirjasto- ja kulttuuritoimen viime vuonna käynnissä oleviin Liikkuva kulttuuritalo ja Orimattilan omat 65+-kirjastopalvelut -hankkeisiin.

Uutena tapahtumana syntyi Wellamo-opiston ja Orimattilan kirjasto- ja kulttuuripalveluiden yhteistyössä järjestämä aktivoivaa ohjattua toimintaa ikääntyville kuntalaisille tarjoava Eloisa-ryhmä ja se kokoontui taidemuseolla keväällä 2022 viisi kertaa ja syksyllä kuusi kertaa. Ryhmässä oli 10–15 henkilöä.

Kirjaston lainamäärä vuonna 2022 oli 197 940, mikä on 5587 lainaa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Määrässä on mukana niin pääkirjaston kuin kirjastoauton lainat. Kirjaston kävijämäärä sen sijaan nousi reilulla 6000 kävijällä vuodesta 2021.

Vuonna 2022 taidemuseolla kävi 4078 asiakasta. Kävijämäärä nousi 944 henkilöllä vuoteen 2021 verrattuna (3134) ollen taidemuseon paras kävijämäärä liki 30 vuoteen. Taidemuseolla on viimeksi ylitetty 4000 vuosittaisen kävijän raja vuonna 1994.

Keskustassa sijaitseva Orimattilan kotiseutumuseo on maatalomuseo, jonka yhdeksässä eri rakennuksessa on esillä 1800-luvun ja 1900-luvun alun maatalon arkielämään liittyvää esineistöä. Museoalueelta löytyvät mm. vanha mylly, savutupa, kivenhakkaajan mökki sekä kyläseppän paja. Museotilat on sisustettu ajanmukaisesti ja kodinomaisesti. Museo toimii kävijälle mallina oman kulttuuriympäristönsä ja aikakautensa arkielämästä. Museo on auki kesäisin ja viime kesänä 2022 museossa vieraili yhteensä 605 kävijää. Erilaisia ryhmiä ja tapahtumia järjestettiin 15 eri päivänä.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus ja esiopetus ovat, toteutuessaan laadukkaasti, lasten hyvinvointia tukevia ja ennaltaehkäisyä vahvistavia toimintoja. Säännöllinen osallistuminen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen tuovat turvaa ja säännöllisiä arjen rutiineja, terveellistä ravintoa, liikuntaa ja kulttuuria, jotka tukevat lapsen fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä on kaikkiaan n. 670 lasta, joista yksityisessä kaupungin valvomassa varhaiskasvatuksessa n. 150 lasta. Varhaiskasvatuspalveluissa toimii myös avoin varhaiskasvatus Kimppa, joka järjestää perheitä tukevaa kohtaamispaikkatoimintaa yhdessä hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Koronan jälkeinen aika on edelleen suurine henkilöstön sairaspoissaolomäärineen kuormittanut varhaiskasvatusyksiköitä. Poissaolojen myötä rikkoutuva arki on vaikeuttanut pedagogisesti laadukkaan toiminnan kannattelua ja sen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen opettajien tehtävissä olevista n. 30% on ollut ei-kelpoisia rekrytointivaikeuksien vuoksi. Perheiden kuormittuneisuus on myös välittynyt vahvasti varhaiskasvatuksen arkeen, esimerkiksi lasten lisääntynyt haastava sekä

aggressiivinen käytös on tuonut lisähuolta. Osaltaan haasteeseen on pystytty vastaamaan valtionavustuksen mahdollistaman lisähenkilöstön, sylissä rauhoittamisen menetelmä-ohjeistuksen tai kohdennetun työnohjauksen turvin.

Varhaiskasvatustalouden uudistus 1.8. 2022 alkaen on edellyttänyt tuen tukipalveluiden, tehostetun tai erityisen tuen päätösten hallintomenettelyä. Lain myötä lapsen oikeus tukeen on vahvistunut ja samalla asettanut johtamiselle ja henkilöstölle erityisen veloitteen kehittää ja toteuttaa inklusiivista toimintakulttuuria niin, että mahdollisimman moni lapsi saisi tukea omassa lähiyhteisössään sitoutuneilta työntekijöiltä. Varhaiskasvatuksen ja opetuspalveluiden oppimisen tuen suunnitelmaa on arvioitu ja sen päivittämistyö aloitettu. Varhaiskasvatuksessa toimii yksi pienennetty ryhmä, johon on palkattu erityisopettaja. Konsultoivia erityisopettajia on kolme. Esiopetusta koskeva oppilashuoltotyö on toteutunut yhteisöllisenä sosiaalisia taitoja sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja edistävänä ryhmätoimintana sekä yksikkökohtaisena moniammatillisena oppilashuollon verkostotyönä.

Varhaiskasvatuksessa on jatkettu Sapere-menetelmän käyttöä, jolla tuetaan lasten hyvää ruokasuhdetta ja monipuolisten ruokailutottumusten opettamista lapsille. Nykytila-arviointi toteutettiin vuoden aikana. Hyvä ruokasuhte ja monipuoliseen ruokavalioon tottuminen tukevat lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia ja luovat pohjaa tulevalle hyvinvoinnille.

Varhaiskasvatus osallistui Yhdessä mielessä -mielenterveysosaaminen paikalliseksi pääomaksi hankkeeseen, jota koordinoi Phhyky. Hankkeen tarkoituksena on tarjota tietoa ja osaamista mielenterveysosaamisen vahvistamiseksi ja lisät ymmärrystä hyvinvointia haastavista ilmiöistä sekä hyvinvointia tukevista tekijöistä.

Varhaiskasvatuspalvelut, neuvolatoiminta, lapsiperheiden arjen tuen palvelut ja perhesosiaalityö ovat tavanneet. Tapaamisten tarkoituksena on ollut päivittää yhteisiä prosesseja ja varmistaa ajantasainen tieto ja toimintaohjeistus varhaiskasvatuksen toimipisteisiin. Lisäksi yhteistyö alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalveluiden kanssa on koettu toimivaksi.

Varhaiskasvatus on yhdessä Orimattilan kaupungin liikuntapalveluiden sekä paikallisten urheiluseurojen kanssa mahdollistanut varhaiskasvatusikäisten lasten maksutonta kesäliikuntaa. Liikkuva Arki hankkeen myötä perhepäivähoitajien käyttöön tarkoitettu liikuntavälinevarasto välineineen toteutui myös yhteistyönä liikuntapalveluiden kanssa.

Varhaiskasvatus oli mukana monessa hankkeessa ja osa niistä jatkuu yhä. Digitaalisia oppimisympäristöjä ja digioppimista on edistetty kahtena samansuuntaisena hankkeena ulottuen myös huoltajille annettuun ohjaukseen. Digitaalisuus varhaiskasvatuksessa- esittely ja materiaalin jako toteutettiin huoltajakanavissa sekä otettiin käyttöön ja tueksi huoltajien kanssa käytäviin keskusteluihin varhaiskasvatuksen toimipisteissä

Opetuspalvelut

Orimattilan kaupunki tuottaa opetuspalveluja noin kahdelle tuhannelle lapselle ja nuorelle. Heistä perusopetuksen oppilaita on noin tuhat kahdeksansataa ja noin kaksisataa nuorta opiskelee lukiokoulutuksessa. Yleisopetuksen luokkien lisäksi perusopetusta järjestetään viidessätoista

erityisluokassa, joista kolmessa toiminta-alueittain. Joustavan perusopetuksen (JOPO) luokka toimii Orimattilan yhteiskoulussa, mutta on yhteinen kaupungin molemmille yläkouluille.

Opetuksen järjestäminen perustuu oppivelvollisuuslakiin, jonka mukaan oppivelvollisuuden tavoitteena on turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen.

Opetustoimi tuottaa hyvinvointipalveluja toteuttaessaan lakisäätteistä ja voimassa olevaa opetussuunnitelmaa noudattavaa tehtäväänsä. Kasvatus- ja opetustyötä tekevät käytännössä kunnan noin kaksi ja puolisataa opettajaa ja koulunkäyntiavustajaa. Heidän lisäksi hyvinvointityöhön osallistuvat niin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoillon työntekijät eli kouluterveydenhoitajat, kuraattorit ja psykologit. Koulujen hyvinvointityöhön osallistetaan koko henkilöstö ja oppilaat.

Jokivarren koulussa ja Orimattilan yhteiskoulussa työskentelee vakituinen koulunuorisotyöntekijä. Heidän lisäksi on palkattu yhteinen koulunuorisotyöntekijä Pennalan ja Myllylän kouluille vuodeksi 2023 nuorisotyön kehittämishankerahalla. Koulujen henkilöstöresurssia on vahvistettu saadulla koulutuksellisen tasa-arvon valtionavustuksella palkkaamalla yksiköihin resurssiopettajia ja koulunkäynninohjaajia.

Kouluterveydenhuolto on Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän tarjoama maksuton oppilashuollon palvelu, joka jatkaa sitä lapsen terveyden ja hyvinvoinnin seurantaa, joka on aloitettu jo äitiys- ja lastenneuvolassa. Määräaikaiset koko ikäluokkaa koskevat terveystarkastukset ja seulontatutkimukset muodostavat kouluterveydenhuollon rungon ja mahdollistavat jokaisen oppilaan tapaamisen vuosittain. Orimattilan kouluissa työskentelee yhteensä seitsemän koulu- ja opiskelijaterveydenhoitajaa.

Orimattilan opiskeluhoillon koulukuraattorit (4) ja -psykologit (3) siirtyivät 1.1.2023 lähtien Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lapsi- ja perhepalvelujen toimialalle opiskeluhoillon tulosalueelle. Nykyisellä resurssilla yhtä koulukuraattoria kohden oppilasmäärä on noin 500 oppilasta ja kolmannen psykologin rekrytointihaasteiden vuoksi oppilasmäärä psykologia kohden noin 1000 oppilasta. Nykyisessä tilanteessa koulukuraattorien oppilasmäärät pysyvät suositusmitoitusten alapuolella, kun taas psykologien kohdalla ylitystä on parilla sadalla oppilaalla.

Edellä mainittujen oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelujen lisäksi hyvinvointityötä tehdään niin ikään lakisäätteisessä kuntakohtaisessa opiskeluhoillon ohjausryhmässä, ja se on myös kirjattu koulukohtaisiin oppilashuolto-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Opiskeluhoillon ohjausryhmä on lakisäätäinen ja sen tehtäviä ovat muun muassa oppilashuollon kokonaistarpeen ja käytettävissä olevien palveluluiden määrittäminen, yhteisöllisen opiskeluhoillon ja sen toimintatapojen suunnittelu, yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestäminen ja oppilashuollon

yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa sekä oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen.

Yhteisöllistä oppilashuoltoa toteutetaan erilaisilla ryhmäytymistä edistävillä toimenpideohjelmilla, joissa pääpainopiste on ennaltaehkäisevä työ. Tällaisia ovat muun muassa *KiVa-koulu*, *Friends*, *LionsQuest* ja *Huomaa hyvä* ohjelmat sekä *Minä ja meidän luokka-* ja *Miten meillä menee?* – ohjelmat ja kyselyt. Käytettävä ohjelma ja kohderyhmä vaihtelevat kouluittain. Oppilaiden osallisuusryhmät, kuten oppilaskunnan hallitus, tukioppilaat, välkkäri-toiminta, av-vastaavat ja miniministerit vahvistavat oppilaiden osallisuuden kokemusta sekä tarjoavat turvallisen ympäristön harjoitella vastuun ottamista. Yläkouluun päivä, Seiska- ja kasipäivät, koeviikkokahvit (lukio), vanhat tanssit- ja penkkariprojektit (lukio) sekä leirikoulut ja luokkaretket lisäävät osaltaan oppilaiden yhteisöllisyyden kokemusta ja hyvinvointia. Myös vanhempainyhdistyksillä on merkittävä rooli oppilaiden yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämistä. Myllylän, Luhtikylän ja Jokivarren kouluilla on käynnissä lv. 2021-2023 tunne- ja vuorovaikutustuntien ohjelma, jossa viikoittaisilla oppitunneilla vahvistetaan yhteisön hyvinvointia. Tavoitteena on laajentaa tämä kokeilu koskemaan kaikkia Orimattilan kouluja ja sisällyttää kokonaisuus paikalliseen opetussuunnitelmaan.

Kahden vuoden verran jatkunut poikkeustilanne maailmanlaajuiseen koronapandemiaan liittyen on näkynyt oppilas- ja opiskelijahuollossa kasvavina asiakasmäärinä. Etäopetusjakson vaikutuksia on korjailtu kahden viimeisen lukuvuoden aikana niin opetustyössä kuin sen tukipalveluissakin.

Orimattilan opetuspalveluissa kehitetään toimenpiteitä, joilla pyritään saavuttamaan hyvinvointisuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetuspalveluiden hyvinvointikoordinaattori ohjaa ja organisoii koulujen hyvinvointityötä ja hyvinvointivastaavat kehittävät toimenpiteitä sekä huolehtivat niiden toteutumisesta kouluissa. Erilaisten fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvien teemojen kautta kehitetään koulujen toimintakulttuuria. Vuonna 2022 hyvinvointityön ohjausryhmä sekä hyvinvointivastaavien työryhmä kokoontuivat säännöllisesti.

Ohjausryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja: Jarno Ovaska, opetuspäällikkö

Sihteeri: Miia Heino-Mäkinen, luokanopettaja (Jokivarren koulu), hyvinvointikoordinaattori

Jäsenet:

Eiranen Sari, hyvinvointivaliokunnan jäsen

Jussila Tuomo, opetus- ja kasvatusvaliokunnan jäsen

Ovaska Jarno, opetuspäällikkö

Pöllänen Krista, Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu

Simola Arja, opetus- ja kasvatusvaliokunnan jäsen

Tynjä Terhi, päiväkodin johtaja, Peltolan päiväkot

Vuori Minna, kerhokoordinaattori, luokanopettaja, Järvikunnan koulu

Walther Niina, terveydenhoitaja

Wirrkala Sami, Erkko-lukio

Lue lisää: [Ohjausryhmä sekä hyvinvointivastaavat \(peda.net\)](https://peda.net)

Harrastamisen Suomen malli toimii Orimattilassa kaikilla kouluilla. Koulujen henkilöstön (opettajat, koulunkäynninohjaajat) ohjaamien harrastetuntien lisäksi harrastetoimintaa ostetaan paikallisilta yhdistyksiltä ja seuroilta. V. 2022 mukana oli n. 10 paikallista toimijaa harrastetarjotinta tuottamassa. Harrastetunteja järjestettiin n. 700 ja lisäksi lasten sekä nuorten harrastuneisuutta pyrittiin lisäämään järjestämällä harrastemessut sekä harrastamisen koululaistapahtumia. Edelleen Harrastamisen Suomen mallia kehitetään ja hankkeelle haetaan jatkoa helmikuussa 2023.

Nuorisotyö

Perusnuorisotyö

Vuonna 2022 nuorisotila sai uudet tilat keskustassa ja kävijämäärät lähtivät hurjaan nousuun. Uudet tilat mahdollistavat monenlaista ja etenkin uudenlaista toimintaa mm. keittiön myötä. Kävijäprofiili muuttui myös uusien tilojen myötä ja saimme paljon uusia aiempaa vanhempia kävijöitä. Huomasimme, että myös vanhemmat nuoret kaipasivat tilaa ja paikkaa viettää vapaa-aikaa. Kesällä 2022 järjestimme leirin ja muutamia retkiä ja koronan jälkeen nämä olivat selvästi kaivattuja. Vuoden aikana järjestimme myös muutaman muun retken sekä yön yli nuokun.

Perusnuorisotyö järjesti myös harrastemessut syksyllä 2022 ja siellä kävivät kaikki peruskoululaiset päivällä ja illalla tapahtuma oli avoin kaikille kaupunkilaisille. Lokakuussa 2022 järjestimme ensimmäisen taiteiden illan Orimattilassa. Tapahtuma oli suunnattu nuorille. Tapahtuma tavoitti n. 700 kävijää muutaman tunnin aikana. Tapahtumassa ei tavattu järjestysthäiriöitä eikä päihtyneitä.

Koulunuorisotyö:

Orimattilan yhteiskoulu, 2022

Orimattilan Yhteiskoulun koulunuorisotyö jatkoi vuonna 2022 nuorten kasvun tukemista ja kouluhyvinvoinnin lisäämistä yhteisöllisyyttä luomalla, nuoria osallistamalla ja olemalla tukena nuorten kouluarjessa.

Vuoden aikana järjestettiin säännöllisesti erilaista välituntitoimintaa ja teemapäiviä, kuten reputon päivä, ari-päivä sekä tyyliviikko. Kerran kuukaudessa pidettiin välituntikahvilaa yhteistyössä Orimattilan seurakunnan, Etsivä nuorisotyön ja Myrskylän nuorisotyön kanssa. Vuoden aikana tehtiin myös muuta yhteistyötä, kuten Ysiltä elämään-tapahtuma ja uratarinat 9-luokille.

Koulunuorisotyö piti ryhmäytystunteja 7 ja 8-luokille yhdessä kuraattorin kanssa. Pienryhmiä tuettiin luokkakohtaisilla tapaamisilla, joissa pelattiin, askarrettiin ja vierailtiin Nuokulla. Koulunuorisotyö oli myös mukana tukioppilastoiminnassa toisena ohjaajana.

Koulunuorisotyöntekijä toimii Yhteiskoululla Jopo-luokan opettajan työparina ja vastaa luokan eritysvierailuista, toiminnallisista tunneista, retkistä ja on tukena tet-paikkojen etsimisessä. Vuoden aikana käytiin mm. Malva-museossa, raksamessuilla ja tutustumassa Faunatar-yritykseen.

Jokivarren koulu 2022:

Nivelvaihtely 6lk

Syksyllä ryhmätyöt 7.-luokkalaisille ja 8.-luokkalaisille. Ryhmätyö- ja teematunteja, etenkin päihteistä.

Loma-aikoina perusnuorisotyön kanssa Välkkäkahvilat yläkoululaisille

Paljon yksilö- ja pienryhmäohjausta mielen hyvinvoinnin asiassa.

Etsivä nuorisotyö:

Etsivää nuorisotyötä tehdään nuorten keskuudessa työparityönä. Työparityöskentely edesauttaa työssä jaksamista sekä työturvallisuutta. Työparityöskentelyllä vaikutetaan kokonaisvaltaiseen työssä jaksamiseen, mikä välittyy kohderyhmän saamaan tukeen ja turvaan.

Kohderyhmää toiminta-alueella oli vuonna 2022 arviolta 216 henkilöä, joista etsivä nuorisotyö on tavoittanut 141 asiakasta ja ollut yhteydessä 151 nuoreen. Asiakkaiden ikäjakauma oli 15–29 vuotta. Nuorten ohjautuminen etsivään nuorisotyöhön: 33,3 % toisen asteen oppilaitokset, 24,1 % suora yhteydenotto nuorelta tai hänen lähiverkostoltaan, 12,1 % sosiaalitoimi, 9,2 % mielenterveyspalvelut ja 7,1 % perusopetus.

Etsivästä nuorisotyöstä nuoria ohjattiin:

34,6 % henkilökohtainen syy; muutto toiselle paikkakunnalle

30,8 % Orimattilan nuorten työpajalle

7,7 % avoimille työmarkkinoille

7,7 % sosiaalityön palvelut.

Osa nuorista ei yhdellä palveluohjauksella kiinnity hänelle ensisijaisesti tarjottuun palveluun vaan tarvitsevat enemmän aikaa ja tukea. Kokemuksemme mukaan osa palveluihin kiinnittyneistä nuorista tarvitsee edelleen etsivä nuorisotyön tekijän rinnalla kulkemista.

Peruskoulua käymättömien määrän selkeä kasvu lisäsi etsivän nuorisotyön ja perusopetuksen yhteistyötä. Etsivän nuorisotyön asiakasnuorista toisen asteen opinnot oli vuonna 2022 keskeyttänyt 34,8 % (n.49), joista miehiä oli 61,2 %. Etsivä nuorisotyö käytti ohjauksissaan aktiivisesti Koppari.fi -palvelua.

4.3 Kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala

Elinympäristön kehittäminen

Yhdyskuntien kehittämisen linjauksissa kuvataan keskeisiä periaatteita, joiden pohjalta yhdyskuntia tulisi kehittää, jotta ne osaltaan tukisivat myös hyvinvoinnin edistämistä (Kuntaliitto).

Hyvä elinympäristö luo pohjan asukkaiden arjelle ja perustarpeiden tyydyttämiselle. Se tarjoaa mahdollisuuden asumiseen, palveluiden käyttämiseen, työssäkäyntiin, ulkoiluun, harrastuksiin, mutta myös lepoon ja yksityisyyteen. Laadukas elinympäristö on vetovoimainen niin asukkaille kuin yrittäjillekin. Terveellisyys, turvallisuus, esteettömyys ja viihtyisyys ovat elinympäristön tärkeitä ominaisuuksia, joilla edistetään hyvinvointia. Elinympäristön kehittämisessä parhaat tulokset saavutetaan kuntalaisia kuunnellen kaavoituksen, rakennusvalvonnan, ympäristösuojelun ja ympäristöterveyden yhteistyöllä. (Kuntaliitto)

Toteutuneet toimenpiteet:

- Yleisiä leikkipaikkoja saneerattiin ja rakennettiin kesällä 2022. Jokipuiston leikkikenttä saneerattiin.
- Koirapuisto rakennettiin Peltolan alueelle ja Pennalaan tehtiin maisemapelto.
- Virenojan koulun piha ja Lintulan päiväkotia sai kesän aikana uudet leikkivälineet.
- Uimahalli valmistui ja uuden uimahallin avajaisia vietettiin 22.8.2022.
- Virenojan Lökkilampien alueella jouduttiin puhdistamaan, purkamaan ja poistamaan entisen tiilitehtaan maanalaiset öljysäiliöt betonibunkkereineen ja muine rakenteineen ja pilaantunut maa. Tästä aiheutui ennalta arvaamattomia kustannuksia. Rakennuksen lattian alla olevan mahdollisen piman ja maanpäällisen polttoainepaikan, aikaisemman öljyvahingon radan varren piman sekä kreosoottipalkkien ja niihin liittyvän piman osalta selvityksiä jatketaan kaupungin osalta vasta avustushaun jälkeen.

Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu

Kaavoituksella mahdollistetaan hyvinvoinnin edistäminen muilla sektoreilla ja viihtyisä elinympäristö. Kaavoituksella voidaan ehkäistä esimerkiksi segregatiota ja muun eriarvoisuuden syntymistä. Elinympäristön terveellisyys, turvallisuus ja esteettömyys tulee ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti yhdyskuntien suunnittelussa, toteuttamisessa ja ylläpidossa. Maankäytön ja liikenteen suunnittelu on tehokas ennaltaehkäisevä keino vaikuttaa ulkomelun torjuntaan, ilmanlaatuun asuin ympäristössä ja talousveden raakavesilähteiden suojeluun. (Kuntaliitto)

Orimattilan kaupunginvaltuuston hyväksymä maankäytön strateginen suunnitelma ohjaa alueiden käytön kehittämistä Orimattilassa. Pääpaino on täydennysrakentamisessa, olemassa olevien verkostojen hyödyntämisessä ja monipuolisen tonttivarannon turvaamisessa niin asukkaille, palveluille kuin yrityksillekin. Maankäyttöä ohjataan vuosittain päivitettävällä kaavoitusohjelmalla. Orimattila on mukana maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämisen MAL-sopimuksessa valtion ja Lahden kaupunkiseudun kuntien kesken.

Kaavahankkeita:

- Prisman kaavamuutos hyväksyttiin. Kaavalla mahdollistetaan kaupallisten palveluiden laajentaminen Orimattilan keskustassa. Kaavasta on valitettu hallinto-oikeuteen.
- Sampolaan tehtiin kaavamuutos, jotta yritykset voivat laajentaa toimintaansa omalla tontilla.

- Ravitielle (kotieläinpuiston pohjoispuolelle) tehtiin kaavamuutos, jotta vanha radanylityspaikka säilyisi jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden käytössä. Kaavatyön kuluessa järjestettiin paikalla kaavakävely alueen asukkaille ja yrityksille.
- Hennaan tehtiin kaavamuutos, jossa yhden korttelin omakotitontteja levennettiin. Tämä paransi alueen tonttivalikoimaa.
- Orimattilan pelastusasemalle tehtiin kaavamuutos, jonka myötä vanha paloasema myytiin yrityksen käyttöön ja uusi pelastusasema Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle.
- Tuulivoimarakentamista selvittävä osayleiskaavatyö alkoi. Vuoden aikana pidettiin kaksi asukastilaisuutta, aloitus- ja luonnosvaiheessa.

Liikenne, joukkoliikenne, katuverkkojen rakentaminen ja ylläpito

Hyvät liikenneyhteydet ja liikennepalvelujen toimivuus ovat perusedellytyksiä kuntien ja alueiden toiminnassa. Liikennejärjestelmän suunnittelussa käsitellään kaikki liikkumisen osa-alueet, otetaan huomioon kaikki eri väestöryhmät ja tarkastellaan avoimesti suunnitelmien vaikutuksia. Näin mahdollistetaan myös kuntalaisten oma hyvinvointia edistävä toiminta, kuten työmatkapyöräily. (Kuntaliitto)

Kasvavilla kaupunkiseuduilla tulee kehittää kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä houkuttelevaksi niin, että voidaan turvata hyvä ilmanlaatu, liikennejärjestelmän toimivuus ja vastata ilmastotavoitteisiin. Vaihtoehtoisten käyttövoimien ja vähäpäästöisten ajoneuvojen käyttömahdollisuuksia tulee edistää. (Kuntaliitto)

Orimattilan vilkkain väylä on VT 4, jolla liikkuu yli 24 000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Päijät-Hämeessä jopa lähes puolet 1–2 km:n matkoista tehdään henkilöautolla. Päijät-Hämeessä noin 40 % asukkaista käyttää heijastinta ja 60 % pyöräilykypärää. Orimattilassa työmatkan keskipituus on 20 km. Työmatkoista 39 % on korkeintaan 5 km:n pituisia.

Liikenneturvallisuustyö

Orimattila oli mukana laatimassa Etelä-Päijät-Hämeen turvallisen ja viisaan liikkumisen suunnitelmaa, joka valmistui vuonna 2018. Suunnitelmatyöhön osallistuivat Orimattilan lisäksi Uudenmaan ELY-keskus, Liikenneturva sekä Hämeen poliisilaitos. Kuntien liikenneturvallisuustyön tavoitteena on vähentää liikenneonnettomuuksien määrää ja tehdä liikkumisesta turvallisempaa kaikille – kuluttavasta, iästä ja liikkumisajankohdasta riippumatta.

Turvallisen ja viisaan liikkumisen suunnitelmassa on esitetty yhteiset painopisteet liikenneturvallisuustyölle Etelä-Päijät-Hämeessä:

- Vastuullisen liikennekäyttäytymisen lisääminen
- Nuorten liikenneturvallisuuden parantaminen
- Iäkkäiden turvallisen ja omatoimisen liikkumisen lisääminen
- Ylinopeuksien vähentäminen
- Liikkumisen ja liikenneturvallisuuden huomioon ottaminen uusien kiinteistöjen (koulut ym.) rakentamisessa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa
- Rattijuopumuksen vähentäminen liikenteessä
- Radan ylittämisen turvallisuuden parantaminen (tasoristeykset ja muut ylitykset)

Etelä-Päijät-Hämeen yhteinen liikenneturvallisuusvisio kuuluu:

”Minä ja sinä olemme vastuussa turvallisesta liikkumisesta ja välitämme myös muista. Kenenkään ei tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä.”

Orimattilassa liikenneturvallisuustyön koordinoinnista vastaa poikkihallinnollinen liikenneturvallisuusryhmä, jonka tehtävänä on koordinoita ja kannustaa eri tahoja liikenneturvallisuustyöhön, tuoda liikenneturvallisuusasioita yhteiseen käsittelyyn, välittää tietoa liikenneturvallisuusaiheista sekä seurata kaupungin liikenneturvallisuustilanteen kehittymistä. Ryhmässä on mukana kaupungin, viranomaisten ja sidosryhmien edustajia, jolloin eri ikä- ja liikkujaryhmät tulevat huomioiduiksi. Liikenneturvallisuusryhmä kokoontuu kahdesti vuodessa ja se käsittelee niin liikenneympäristöön, liikennekasvatukseen ja viestintään kuin valvontaankin liittyviä asioita ja toimenpiteitä.

Työryhmään kuuluvat (kokoonpano 02/2022):

Kari Setälä, Suvi Lehtoranta ja Ari-Pekka Rajaranta (kaupunkikehitys- ja tekniset palvelut), Kati Hostikka (varhaiskasvatus), Tuomo Karjalainen (opetuspalvelut), Jarno Ovaska (nuorisopalvelut), Mika Silvennoinen (koulukuljetukset), Teija Savolainen (liikuntapalvelut), Kristiina Hämäläinen (hyvinvointitoimiala), Veera Clewer (PHHYKY; Neuvola), Ninni Dahlström (nuorisovaltuusto), Markku Viljanen (vanhus- ja vammaisneuvosto), Juhamatti Listala (Päijät-Hämeen pelastuslaitos), Jouni Takala (Hämeen poliisilaitos), Annika Sarkkola ja Miikko Santala (ELY-keskus), Ari-Pekka Lattu (Liikenneturva) ja Terhi Svenss (Ramboll; liikenneturvallisuuskoordinaattori).

Esimerkkejä kaupungin liikenneturvallisuuden parantamisesta:

- Poistetaan kasvillisuutta liittymistä ja suojateiltä näkemien parantamiseksi.
- Tarkastellaan nopeusrajoituksia ja tarvittaessa alennetaan nopeusrajoituksia turvatomiksi koetuissa kohdissa.
- Lisätään heijastinvarsia suojatiemerkeihin.
- Uusitaan tarvittaessa suojatiemerkkejä ja suojatiemaalauksia.

Toteutunut liikenneturvallisuustyö:

Vuonna 2022 liikenneturvallisuusryhmän kokoukset pidettiin kaupungintalolla 24.2.2022 ja 10.11.2022

- Taajamissa on ollut nopeusnäyttöjä kohteissa, joissa ajoneuvojen kulkunopeuksiin on ollut tarvetta kiinnittää huomiota.
- Pennalassa tehtiin liikenneturvallisuus selvitykseen perustuvia toimenpiteitä.
- Liikenteenjakajia uusittiin.
- Viljamaantien ja Niittytien varteen tehtiin jalankulku- ja pyöräilyväylä.
- Veteraanitien jalankulku- ja pyöräilyväylän jatkaminen sekä valaistuksen rakentaminen.
- Heinämaantielle Kirvunpolun kohdalle toteutettiin suojatie.
- Toteutettiin uuden tieliikennelain mukaisia liikennemerkkiuudistuksia.
- Asennettiin jalankulku- ja pyöräilyväylille käänöpuomeja turvallisuuden parantamiseksi.
- Saneerattiin ja rakennettiin katuvalaistusta mm. Heinämaalla, Linnustontiellä, Untamontiellä sekä Marjametsänkaaressa.
- Virenojan uuden asuinalueen yhteydessä tehtiin jalankulku- ja pyöräilyväylää Vanhantielle.

- Luhtikyläntien jalankulku- ja polkupyöräliikenteen sillan uusiminen aloitettiin 2022 ja silta valmistuu 2023.

Vesihuolto

Juomavesidirektiivin kansallinen täytäntöönpano etenee sosiaali- ja terveysministeriön johdolla. Juomavesidirektiivin keskeisenä ajatuksena on talousveden laadun turvaaminen raakaveden laatuun vaikuttavien tekijöiden ja talousvettä toimittavien laitosten vedentuotantoketjun riskinarvioinnin ja riskienhallinnan keinoin. Juomavesidirektiivin täytäntöönpanon myötä laitoksille on tulossa mm. raportointivelvollisuus vuotovesien määrästä ja tiedottamisvelvollisuus talousvesihuollon tehokkuudesta ja toimivuudesta. Raakavesilähteiden suojeluun sekä verkostojen ja laitosten kuntoon tuleekin jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Orimattilan vedentuotantokäytössä olevat pohjavesialueet sijaitsevat suurelta osin asumis- ja/tai teollisuuskeskittymien kohdalla, mikä lisää pohjavesien pilaantumisriskiä. Vedenhankintaan liittyviä riskejä pyritään tulevaisuudessa pienentämään Viiskivenharjun vedenottamon käyttöönotolla. Viiskivenharjun hanke on edennyt aikataulun mukaisesti ja se valmistuu 2023 aikana.

Vääräkosken jätevedenpuhdistamon toimintaa on tehostettu polymeerilaitteisto ja tulopumppaamon väljän ja hiekanerotuksen uusinnalla. Viime vuosina tehtyjen toimenpiteiden seurauksena puhdistamon toiminta on saatu vakiinnutettua hyvälle tasolle. Syksyllä 2023 Vääräkosken jätevedenpuhdistamolla on hyvät tekniset valmiudet vastaanottaa myös Myrskylän jätevedet.

Orimattilan Veden lisäksi alueella toimii useita vesiosuuskuntia, jotka omalta osaltaan pitävät kylät asuttuina ja elinvoimaisina huolehtimalla keskitetysti vesihuollon turvaamisesta. Ympäristönsuojelu tukee yhdessä terveydensuojeluviranomaisen kanssa vesiosuuskuntien riskienhallintaa säännöllisillä yhteistapaamisilla. Lisäksi ympäristönsuojelu on edistänyt vesiosuuskuntien yhteishankkeita ja -koulutuksia.

Ympäristön tila

Ympäristönsuojelun yksi keskeinen tavoite on ympäristön hyvä tila. Tällöin kiinteistökohtaiset kaivovedet säilyvät juomakelpoisina ja tärkeät pohjavesialueet ovat käytettävissä yhdyskunnan vedenottoon. Järvet ja joet ovat uimakelpoisia ja kalaisia. Asuinympäristömme on viihtyisä ja hengitysilmamme hyvää. Alueen riistakanta voi hyvin. Lisäksi myös luonto ympärillämme on monimuotoista ja kestää paremmin siihen kohdistuvat häiriötilanteet.

Pintavedet

Porvoonjoen Virenojan Myllynkulmankosken vedenlaadun jatkuvatoiminen havaintoasema on saatu takaisin käyttöön. Siinä mitataan veden happipitoisuutta ja happisaturaatiota, veden

lämpötilaa, sähkönjohtavuutta sekä veden sameutta. Laitetta ylläpitää Lahden kaupunki. Palojoella vastaavanlaista ei ole ollut ollenkaan käytössä.

Porvoonjoen ja Palojoen varsien jätevedenpuhdistamoiden velvoitetarkkailut julkaistaan erillisinä raportteina. Nämä sisältävät myös kalatarkkailun. Hämeen ELY-keskus seuraa Orimattilan isompien järvien tilaa oman erillisen seurantaohjelman kautta.

Orimattilan ympäristönsuojelun voimavarat riittävät pintavesien osalta viiden vuoden rotaatiomallilla toteutettavaan laajaan pintavesitarkkailuun. Seuraava pintavesitarkkailu toteutetaan vuonna 2026. Aikaisemmista tutkimustuloksista saat tietoa täältä:

www.orimattila.fi/palvelut/luonto-ja-ymparisto/ympariston-tila/vedet. Nämä tutkimustulokset antavat uutta tietoa järviemme nykytilasta ja ovat mahdollistaneet pientenkin järviemme karkean luokittelun.

Orimattilassa vesienhoitoa on toteutettu mm. rakentamalla laskeutusaltaita, kosteikkoja, pohjakynnyksiä, poistamalla lietettä, ennallistamalla virtavesiä, jättämällä vesistöjen varsille suojavaikkeitä ja tekemällä hoitokalastuksia. Toimenpiteiden vaikuttavuutta ympäristönsuojelu valvoo vesinäyttein. Esimerkiksi Mallusjärveen laskevien ojien kolmen laskeutusaltaan toimivuutta seurataan vuosittain vesinäyttein.

Vuoden 2022 lopulla valmistui esiselvitys Porvoonjoen vaellusesteiden poistamiseksi Orimattilassa yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen Järvi-Suomen kalatalouspalveluiden ja Musti-Porvoonjoen kalatalousalueen kanssa.

Jätehuolto

Kuntien ja niiden jätelaitosten järjestämässä jätehuollossa panostetaan uudelleenkäytön ja korkealaatuisen materiaali kierrätyksen edistämiseen yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa. Jätelain muutoksen takia biojätteen, kartonki-, muovi- ja lasipakkausjätteen sekä metallin pakollinen keräys siirtyy Salpakierron kuljetettavaksi: muovipakkausjäte 1.8.2023, kartonkipakkausjäte 1.10.2023, lasipakkausjäte ja metalli 1.1.2024 ja biojäte 1.3.2024-1.7.2024. Toimivilla jätehuoltoratkaisuilla varmistetaan viihtyisiä ja turvallinen elinympäristö sekä tuetaan kiertotaloutta. (Kuntaliitto).

Ympäristönsuojelu valvoo ja luvittaa jätehuoltoon liittyviä toimintoja. Lisäksi ympäristönsuojelu edistää järjestettyyn jätteenkuljetukseen liittymistä sekä puuttuu roskaamiseen. Roskaamisen vähentäminen edistää ihmisten turvallisuuden tunnetta.

Vuonna 2021 Orimattilan kaupunki joutui toissijaisesti vastaamaan konkurssiin menneen Virenojan entisen tiilitehtaan lämmitysöljysäiliöbunkkerin öljyvahingoista purkamalla öljyiset rakenteet ja poistamalla bunkkeriin valunut raskas polttoöljy sekä bunkkerin ympärillä ollut pilaantunut maa. Työt jatkuivat vuonna 2022. Näillä toimenpiteillä pienennettiin luokitellulla Virenojan pohjavesialueella ja Virenojan lammikoiden rannalla ympäristön laajempaa pilaantumista. Osa selvityksistä jouduttiin siirtämään vuodelle 2023.

Vuoden 2022 lopulla käynnistyi pienimuotoinen eri toimialoja koskeva yritysکوhtainen kiertotaloutta ja erityisesti vaarallisia jätteitä koskeva neuvontatyö. Pieni vaarallisen jätteen opas päivitettiin.

Energiantuotanto ja –käyttö

Energiantuotanto ylläpitää hyvinvoinnin kannalta tärkeitä palveluita ja mahdollistaa nykymuotoisen arjen, asumisen ja elämisen kaikessa monimuotoisuudessaan. Kaukolämpö, lämmön ja sähkön yhteistuotanto sekä kaukojäähdytys ovat energiatehokkaita ja paikallisen ilmanlaadun kannalta hyviä tapoja tuottaa ja jakaa energiaa tiiviissä taajamissa. Uusiutuvalla energialla tuotettuna ne ovat myös ilmastoystävällisiä. Palveluiden järjestäjinä ja omassa energiankäytössään sekä energiaratkaisuissaan kuntien tulee toimia edelläkävijöinä säästämällä samalla myös omissa energiamenoissaan. (Kuntaliitto)

Orimattilan ilmasto-ohjelma edellyttää jatkossa uusiutuvien energiamuotojen laajempaa käyttöönottoa. Kaupunki on sitoutunut KETS-sopimukseen ja Hinku tavoitteeseen. Vuonna 2023 Päijät-Hämeen kuntiin pyritään löytämään yhtenäiset mittarit lakisääteisten ilmastosuunnitelmien seurantaan varten.

Paikallisena ympäristönsuojeluviranomaisena ympäristönsuojelu myös valvoo ja luvittaa energiantuotantoa Orimattilassa. Valvontaa ei tehdä pelkästään ilmapäästöjen osalta vaan myös tuhkan ja raaka-aineen osalta. Maalämmön osalta valvonta kohdistuu pohjaveden suojeluun. Tuulienergian osalta ympäristönsuojelu on kiinnostunut myös maisemasta ja naapurussuhdelain mukaisista asioista. Aurinkoenergian osalta mietitään riskienhallintaa paloturvallisuustilanteessa. Öljysäiliöiden riskienhallinta on huomioitu ympäristönsuojelumääräyksissä. Akuuteissa vahinkotilanteissa ja rakentamisen yhteydessä esille tulleissa öljyllä pilaantuneissa maissa ympäristönsuojelun tehtävänä on selvittää vahingon syytä ja laajuutta sekä edistää toimenpiteitä vahingon poistamiseksi yhdessä pilaajan, maanomistajan ja eri viranomaisten kanssa.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan painopistealueita ovat rakennusten turvallisuus, terveellisyys ja viihtyisä ympäristö. Rakennushankkeissa tulee huolehtia siitä, että rakennuksen sekä rakennuspaikan piha- ja oleskelualueiden meluallistus ei vaaranna terveyttä, lepoa tai työntekoa. Rakennettu ympäristö on pidettävä rakennusluvan mukaisessa käytössä ja siistissä kunnossa. Neuvonnalla ja ohjeistuksella voidaan ohjata viihtyisämpään elinympäristöön kuin mitä pelkästään tekniset ja lakisääteiset vaatimukset edellyttävät.

Rakennusvalvonnalla on käytössä sähköinen lupapalvelu, mikä mahdollistaa asiakaspalvelun asiakkaan sijainnista riippumatta.

Ympäristönsuojelu ja terveellisen elinympäristön turvaaminen

Rakennetun ympäristön suunnittelussa ja ylläpidossa tulee ottaa huomioon terveysvaikutukset. Eheän yhdyskuntarakenteen sisälle varataan ihmisen terveyttä ja luonnon monimuotoisuutta tukevaa ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen tarvittavaa viherrakennetta. Hyvinvoiva luonto

tukee kuntia niiden työssä paremman elinympäristön luomiseksi. Sisäilmanongelmien ratkaisemiseksi luoduilla rakenteilla ja toimintatavoilla parannetaan päiväkotien, koulujen ja työpaikkojen terveellisyyttä ja turvallisuutta. (Kuntaliitto)

Orimattila on saanut omat ympäristönsuojelumääräykset ja oman ilmasto-ohjelman, jotka edistävät omalta osaltaan ympäristönsuojelua Orimattilassa. Orimattilan luontopolut ja uusi Tönnön ilmastopolku tuovat kuntalaisille luonnon helposti lähestyttäväksi. Erilaisilla edistämishankkeilla Orimattilassa on pystytty hoitamaan vesistöjä ja kunnostamaan alueita. Jotkut hankkeet ovat keskittyneet yritysten ympäristöasioiden edistämiseen ja toiset taas puhtaasti ympäristökasvatuksellisiin asioihin. Kerran viidessä vuodessa ympäristönsuojelu selvittää näyttein Orimattilan pintavesien nykytilan.

Ympäristönsuojelun yksi keskeinen tavoite on estää ympäristön pilaantuminen. Tällöin kiinteistökohtaiset kaivovedet säilyvät juomakelpoisina ja luokitellut pohjavesialueet ovat käytettävissä yhdyskuntien vedenottoon. Ympäristönsuojelu edistää omilla lupa/valvontatoimillaan kiinteistöjen jätevesijärjestelmien toimivuutta. Onnettomuustapauksissa ja pilaantuneita maita löydettyessä ympäristönsuojelu valvoo torjuntatoimien asianmukaisuuden.

Ympäristönsuojelu tekee tiivistä yhteistyötä paikallisten vesiosuuskuntien ja Orimattilan vesilaitoksen kanssa vesihuollon turvaamiseksi ja riskienhallinnassa.

Pohjavesi

Orimattilassa on oma pohjavesiensuojelusuunnitelma, jota pyritään pitämään ajan tasalla päivittämällä. Vuosina 2020–2021 ympäristönsuojelu selvitti Orimattilan Ämmäntöyrään pohjavesialueen geologista rakennetta yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen, Orimattilan Veden ja Hämeen ELY-keskuksen kanssa. Hydrogeologisen rakenneselvityksen, painovoimamittausten ja maaperäkairausten avulla hankitaan uutta tietoa tutkimusalueen pohjaveden virtaussuunnista ja virtausta ohjaavista kalliokynnyksistä, pohjaveden korkeustasoista sekä maaperän kerrosrakenteista. Tutkimuksella saatava tieto palvelee pohjavesien suojelua, maankäytön suunnittelua, vedenhankinnan turvaamista sekä pohjavesien seuranta. Uusi tieto auttaa meitä myös onnettomuustilanteissa tarvittavien toimenpiteiden suorittamisessa ja ennakoimisessa.

Orimattilan Viiskivenharjun pohjavesivarojen pohjavedenottamon riskienhallinta on jatkossa tärkeää Orimattilan vesihuollon turvaamisessa.

Sinileväseuranta

Ympäristönsuojelu osallistuu vuosittain valtakunnalliseen leväseurantaan yhteistyössä Hämeen ELY-keskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Kesäkuun alusta syyskuun loppuun käydään kerran viikossa havainnoimassa levätilanne Mallusjärvellä ja Villikkalanjärvellä. Lisäksi käydään tarvittaessa Pyhäjärvellä ja Kylänjärvellä. Viikoittainen levätilanne julkaistaan www.jarviwiki.fi sivustolla.

Kasvihuonepäästöt

Orimattilan oma ilmasto-ohjelma edellyttää jatkuvaa kasvihuonepäästöjen seuranta. Ympäristönsuojelu ostaa tämän palvelun ulkopuoliselta toimijalta. Orimattilan kasvihuonepäästötilannetta voi itse käydä seuraamassa viikoittain osoitteessa www.co2.fi

Vuosiraportti edellisiltä vuosilta julkaistaan Orimattilan kaupungin omilla nettisivuilla www.orimattila.fi

Poikkeusolojen varautuminen

Kaupunki varautuu valmiussuunnitelmin normaaliolojen häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin. Vuonna 2019 aikana on valmisteltu valmiussuunnitelman yleistä osaa, sivistys- ja hyvinvointitoimialan valmiussuunnitelmaa, ruokahuollon valmiussuunnitelmaa sekä kriisiviestintäohjeistusta. Ympäristönsuojelu on varautumisessa mukana esimerkiksi osallistumalla järjestettäviin harjoituksiin.

Kaupunki varautuu valmiussuunnitelmin normaaliolojen häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin. Kaupunki pääsi testaamaan varautumistaan käytännössä, kun koronan takia siirryttiin koko valtakunnassa poikkeusoloihin. Varautumissuunnitelmia päivitetään vastaamaan koronasta saatuja kokemuksia ja oppeja.

Ympäristönsuojelu on varautumisessa mukana esimerkiksi ennakoimalla ja seuraamalla ilmastonmuutoksesta mahdollisesti aiheutuvia tilanteita (esim. hulevedet, kuivuus, myrskyt, vieraslajit) ja osallistumalla maakunnallisesti tai kuntakohtaisesti järjestettäviin harjoituksiin.

Turvallisuudesta ja varautumisesta huolehtiminen

Turvallisuudessa on paljolti kyse koetusta turvallisuuden tunteesta. Pelkästään reagoivien toimenpiteiden sijaan kuntien varautumista kehitetään enemmän ennakoivaan ja ehkäisevään suuntaan. Tällöin uhkia tunnustetaan ja arvioidaan sekä uhkien toteutumista pyritään estämään tai niiden vaikutuksia vähentämään jo ennalta. Kuntaorganisaation ja eri turvallisuusviranomaisten välisen yhteistyön jatkuminen turvataan ja sitä kehitetään. (Kuntaliitto).

Kaupunki on osana valmiussuunnittelua laatinut uhka-arvioita. Uhka-arviot perustuvat riskien todennäköisyyteen ja niiden vakavuuteen.

Turvallisuuden edistämistä on tehty systemaattisella katuvalaistuksen lisäämisellä ja kunnossapitamisellä sekä erilaisilla liikenneturvallisuustoimenpiteillä. Turvallisuuteen vaikuttaa myös ilkeiltä puuttuminen ja ilkeiltä johtuvien vahinkojen nopea korjaaminen.

Roskaamisen ehkäiseminen ja ympäristövahinkojen ennalta ehkäiseminen lisää kuntalaisten turvallisuuden tunnetta.

Meluntorjunta

Meluntorjunta on usein koettu turvallisuutta edistävänä toimena ympäristönsuojelussa. Ympäristönsuojelu edistää meluntorjuntaa käytettävissä olevan ympäristölainsäädännön puitteissa erilaisissa lupa/ilmoitus/rekisteröintimenettelyissä sekä suunnitelmallisella valvonnalla. Lisäksi pyritään puuttumaan yksittäisiin akuutteihin tilanteisiin yhdessä muiden valvontaviranomaisten kanssa.

Kestävä kehitys ja ilmastonmuutoksen torjunta (ympäristötoimi)

Resurssiviisaus on kykyä käyttää erilaisia resursseja (luonnonvarat, raaka-aineet, energia, tuotteet

ja palvelut, tilat ja aika) harkitusti ja hyvinvointia sekä kestävästä kehitystä edistävällä tavalla. Resurssiviisautta voidaan edistää kiertotalouden, materiaalien elinkaarihallinnan, energia- ja materiaalitehokkuuden ja uusiutuviin energiamuotoihin siirtymisen kautta. (Kuntaliitto)

Lasten ja varhaisnuorten ympäristökasvatus on edistänyt omalta osaltaan asukkaiden hyvinvointia Orimattilassa. Esimerkiksi valmisteilla oleva Orimattilan metsästrategia tukee tätä toimintaa.

Ikäihmisten hyvinvointia edistävät kaikki sellaiset toimenpiteet, jotka mahdollistavat heidän asua mahdollisimman pitkään omassa kodissaan. Ympäristönsuojeluviranomainen on pyrkinyt tukemaan turvallista ja viihtyisää asumista omalla lakisääteisellä lupa- ja valvontatoiminnallaan mm. asiallisen jätehuollon ja vesihuollon osalta. Lisäksi ympäristönsuojelu on edistänyt alueiden virkistyskäyttöä, jolloin ikäihmisille on tarjoutunut mahdollisuus virkistäytyä mahdollisimman lähellä asuntoaan.

Orimattilan ilmasto-ohjelman yhtenä tavoitteena on vähentää ruokahävikkiä. Se on tukenut koulujen ylijäämäruuan tarjoamista ikäihmisille. Ruuan laatuun ympäristönsuojelu on vaikuttanut omalla lupa- ja valvontatoimellaan torjunta-aineiden käytön, lannoituksen yms. osalta. Orimattila edistää maakunnallista ilmastokumppanuutta. Siinä eri alojen yritykset asettavat itselleen ilmastotavoitteita, joiden toteutumista seurataan. Hankkeen aikana ilmastokumppanit saavat tekojensa kautta positiivista näkyvyyttä markkinoilla. Vuonna 2023 Orimattilan ilmastokumppanuudesta valmistuu yksi opinnäytetyö.

Onnistumisia kaupunkikehitys- ja teknisellä toimialalla

Kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala toteutti palvelutoimintaa lähes normaalisti koronan aiheuttamista rajoitteista huolimatta. Koronasta aiheutui lisätehtäviä, joita hoidettiin omien töiden ohessa. Etätöiden runsaudesta huolimatta palvelun laatu pystyttiin pitämään korkealla tasolla. Henkilöstön vaihtuvuus aiheutti ajoittain henkilöstössä merkittävästi lisääntyneitä työkuormaa. Henkilöresurssien vaje kokonaisuudessaan aiheuttaa haasteita henkilöstön työhyvinvoinnille. Vuonna 2023 Orimattilan ympäristönsuojeluun pystytään vihdoinkin palkkaamaan toinen ympäristötarkastaja lisääntyneiden lakisääteisten valvonta- ja lupatehtävien hoitamiseksi.

4.4. Hyvinvointitoimiala

Liikuntapalvelut

Kunnat ovat merkittäviä liikuntapalvelujen tuottajia ja toimintaedellytysten luojia. Kunta järjestää eri ikäisille asukkailleen terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa monin tavoin, kuten tukemalla kansalaistoimintaa sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. Liikunta on kunnan peruspalvelu ja tärkeä osa kuntalaisten hyvinvointia. (Kuntaliitto)

Koronaviruspandemian aiheuttamat sulkutoimet kahden edellisvuoden aikana helpottuivat alkuvuodesta. Liikuntatilat saatiin avattua ilman rajoituksia ja liikunnanohjaus sekä -neuvontatyö pystyttiin siirtämään etäohjauksista lähiohjauksiin. Pandemian vaikutukset esimerkiksi ryhmien

osallistumismäärissä näkyi kevätkaudella kuitenkin edelleen. Syyskaudella tilanne kuitenkin normalisoitui ja esimerkiksi liikuntaneuvontaan tuli asiakkaita ennätysellisen paljon.

Liikuntapaikkarakentaminen jatkui. Edellisvuonna aloitettu Tönnö-Kaitilan esteetön liikuntareitti ja kaksivuotinen uimahallin uudisrakennushanke valmistuivat. Uimahalli vastaanotettiin heinäkuussa 2022 ja se avattiin käyttäjille elokuussa 2022. Uimahallin yhteydessä käyttöön otettiin myös uusi kuntosali Areenan yhteyteen ja yläkerran juoksusuora piteni täyteen 60 m mittansa. Uimahallin käyttöönotto kokonaisuudessaan vei työajallisesti liikuntapalvelujen hallinnosta puolen vuoden työaikapanoksen ja etenkin AV-, kassa- ja kulunvalvontajärjestelmien käyttöönotoissa oli alussa haasteita. Haasteet näyttäytyivät asiakkaille pääosin järjestelmien hitautena ja uimahallin toiminnot pystyttiin pitämään yhtäjaksoisesti käynnissä haasteista huolimatta. Vuoden vaihteeseen mennessä suurin osa asiakkaille näyttäytävistä haasteista saatiin ratkaistua.

Uimahallin kävijämäärä yli kaksinkertaistui vanhan uimahallin kävijämäärään nähden syksyn aikana. Uimahallissa kävijäkeskiarvo syksyn 2022 osalta oli 5 477 käyntiä / kk, kun vanhalla uimahallilla ennen koronapandemiaa keskiarvo oli 2 779.

Liikuntapalveluihin rekrytoitiin keväällä uutta henkilöstöä: määräaikainen senioriliikuntaan painottuva liikunnanohjaaja aloitti 1.3.2022 ja kaksi uutta uinninvalvojaa aloittivat 4.7.2022. Uuden uimahallin myötä uinninvalvojen kokonaismäärä on kolme aikaisemman yhden sijaan ja aukioloajat lähes kaksinkertaiset. Uinninvalvojen tehtävänkuvaan kuuluu myös liikuntaryhmien ohjausta. Liikuntaryhmien määrää pystyttiin kasvattamaan kevään 14 ryhmästä syksyn 22 ryhmään.

Liikuntapalveluiden ohjaamien uimakoulujen (eskarit sekä 1–2 luokat) määrää pystyttiin myös kasvattamaan hieman ja ryhmiä saatiin ohjaajaan samanaikaisesti kaksi pätevää uimaopettajaa. Liikuttavia tapahtumia vuoden aikana järjestettiin useita: liikuntakampanja ja vapputapahtuma keväällä, maksuttomia kesäliikuntaryhmiä kesän ajan, useita WIPIT-päiviä uimahallissa koulujen loma-aikoina sekä pilottikursseja ja perheliikuntatapahtumia. Yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa tehtiin mm. Liikuntavälinevaraston sijoittamisessa leikkipuistoon ja sen välinehankinnassa.

Liikuntapalveluiden saavutettavuuteen kiinnitettiin huomiota. Uusien kotisivujen päivitystyö saatiin julkaisua vaille valmiiksi, lomakkeistoa siirrettiin sähköisiksi ja uuden tilavarausjärjestelmän sisäistä käyttöönottoa aloitettiin. Seuratoimijoille järjestettiin loppuvuodesta seurafoorumi.

Maahanmuuttotyö

- Tavoitteena on kotouttaminen ja kotoutuminen
- Kotouttamiseen liittyy lakien ja tapojen oppimista, sosiaalisten suhteiden luomista ja vahvistamista
- Onnistunut kotouttaminen kiinnittää ihmisen uuteen kotimaahansa ja on kaksisuuntaista

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010, jäljempänä kotoutumislaki) 30 §:n mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovitusvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla. Lisäksi kunnan on huolehdittava siitä, että palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja että ne järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan

sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnan on huolehdittava oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä kotouttamisessa. Maahanmuuttajille tarkoitettuja toimenpiteitä ja palveluja voidaan järjestää myös kuntien välisenä yhteistyönä.

ELY-keskuksen, työ- ja elinkeinotoimiston, Kansaneläkelaitoksen ja muiden kunnan alueella toimivien viranomaisten on kunnan aloitteesta osallistuttava oman toimialansa osalta ohjelman laadintaan, toteutukseen ja toimeenpanon seurantaan. Paikalliset maahanmuuttaja, työntekijä- ja työnantajajärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt voivat tarvittavassa laajuudessa osallistua em. prosesseihin. Kaupungin maahanmuuttotyössä kiintiöpakolaisten kotouttamisessa on vapaaehtoisten rooli keskeinen arjen tuessa.

Orimattilan kotouttamisohjelmaksi on hyväksytty vuoden 2021 alussa voimaan tullut Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma kaupunginvaltuustossa. Kotoutumislain 41 §:n mukaan kunta voi tehdä ELY-keskuksen kanssa sopimuksen lain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämiseksi. Lain 44 §:n mukaan kustannusten korvaamisen edellytyksenä on, että kunta on laatinut 32 §:ssä tarkoitettun kunnan kotouttamisohjelman ja tehnyt 41 §:ssä tarkoitettun sopimuksen ELY-keskuksen kanssa. ELY-keskus ja kunta yhdessä arvioivat vuosittain kuntaan osoitettavien ja sijoittuvien henkilöiden määrät, henkilöiden kuntaan muuton alkuvaiheen palveluihin, asumiseen sekä muihin kotouttamis- ja peruspalveluiden käyttöön kohdistuvat tarpeet.

Orimattilan kaupunki on sitoutunut vastaanottamaan 20 kiintiöpakolaista vuodessa. Tähän mennessä koko Hämeen alueelle on ohjattu vain noin 60 kiintiöpakolaista vuodessa, joten sopimuksen mukainen määrä ei ole toteutunut. Kuntaan tulevien kiintiöpakolaisten määrään on kuitenkin oletettavissa kasvua Suomen nostettua koko maan kiintiöpakolaismäärää vuoden 2022 alussa. Vuonna 2022 Orimattilaan ei tullut uusia kiintiöpakolaisperheitä. Maahanmuuttajataustaisia asukkaita vuonna 2022 Orimattilassa oli noin 3 prosenttia väestöstä.

Hollolan, Heinolan ja Orimattilan maahanmuuttotyössä toimii yhteinen maahanmuuttokoordinaattori. Kuntayhteistyön avulla maahanmuuttotyötä on pystytty kehittämään yhdenmukaisempaan suuntaan ja saatu luotua vahvat osaamisen verkostot kuntien välille (myös Lahden verkosto on aktiivisesti mukana). Yhteistyötä tehdään erityisesti PHHYKY:n sosiaali- ja terveystoimen, TE-toimiston ja Hämeen ELY-keskuksen, Migrin, DVV:n, Kelan ja muiden viranomaisten kesken, sekä kolmannen sektorin edustajien kanssa.

Orimattilan maahanmuuttotyö on edustettuna useassa eri verkostossa; koko maan, maakunnan sekä kunnan tasolla. Tämän lisäksi toimii Hollolan ja Orimattilan kuntien yhteinen maahanmuuttoverkosto, joka on laaja-alainen eri sidosryhmät kokoava yhteistyöryhmä.

Orimattilassa maahanmuuttokoordinaattorin työn kohderyhmänä ovat erityisesti juuri maahan saapuneet kiintiöpakolaiset, joiden kanssa työ keskittyy lähinnä uuden kotimaan arjen asioiden sekä viranomaisasioiden hoitoon. Tämän lisäksi kuka tahansa maahan muuttanut tai maahanmuuttoasioista kiinnostunut henkilö voi saada tukea ja ohjausta. Tärkeä osa maahanmuuttokoordinaattorin työtä on vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja koordinointi, ja vapaaehtoisten joukko kokoontuukin koordinaattorin johdolla pari kuukauden välein. Vapaaehtoiset edustavat viittä eri paikallisyhteisöä (Ev. lut. srk, Helluntaï Srk., Martat, MLL ja SPR), ja aktiivisia toimijoita on noin 15 henkilöä. Käytännössä vapaaehtoistyö on esimerkiksi Suomen

kielen kurseja, arjen asioissa auttamista ja neuvontaa sekä yhteistyökumppanina toimimista suhteessa eri viranomaisiin ja kaupungin toimialoihin. Lisäksi Orimattila kuuluu alueelliseen integraatiopiste Alipiin, joka tarjoaa maksutonta neuvontaa niin maahanmuuttajille kuin viranomaisillekin.

Vuoden 2022 lopussa Orimattilassa aloitti toimintansa Kotokunta Oy:n ylläpitämä vastaanottokeskus, ja maahanmuuttokoordinaattori tekee tiivistä yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa. Peruspalvelut vastaanottokeskuksen asukkaat saavat kuitenkin lain mukaisesti vastaanottokeskuksesta.

Hyvinvoinnin hallinto

Hyvinvointitoimialan ensimmäinen täysi vuosi sujui kiitettävästi. Uimahallin käyttöönotto oli suuri ponnistus, ja tehtävänkuvia on muokattu tarpeiden mukaan. Osallisuuden edistämiseksi sekä ikääntyvien ennaltaehkäisevässä hyvinvoinnin- ja terveydenedistämiseksi nähtiin resurssivajausta ja niihin esitettiin sekä myönnettiin henkilöresurssia vuodelle 2023. Vuonna 2022 hyväksyttiin laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025 joka ohjaa hyvinvoinnin- ja terveydenedistämistä tulevana vuosina.

Aluekumppanuuspöytien toiminta käynnistyi syksyllä 2022 ja kumppanuuspöydät aloittivat jo syksyn aikana kuntalaisia osallistavan ja kuulevan toiminnan järjestämisen. Vuonna 2022 järjestettiin ensimmäinen vanhustenviikon juhla jymylinnassa, sekä muutaman koronasta johtuneen taukovuoden jälkeen veteraanien jouluruokailu. Hyvinvoinnin hallinnossa työaika kului paljon hyvinvointialueen yhdyspintatyön rakenteiden valmisteluun.

5. LAAJAN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TOTEUMA 31.12.2022

Syksyllä 2022 hyväksyttiin laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025. Vuodelle 2023 ei aseteta erillisiä hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen tavoitteita, vaan jatkossa edistetään laajan hyvinvointisuunnitelman tavoitteita, asetetaan tarvittaessa niitä tukevia painopisteitä ja raportoidaan näiden tavoitteiden etenemisestä vuosittain.

Mielen hyvinvointi ja terveelliset elintavat Orimattilassa

Tavoite	Kohderyhmä	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittarit	Toteuma 12/2022
Eri-ikäiset asukkaat ovat saaneet enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen	Asukkaat	Ulkoliikuntareittejä on kehitetty	kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja	Vuosittain kunnostetut leikkipuistot lkm/v	Vuonna 2022 valmistui esteetön ulkoreitti Tönnö-Kaitila
		Toteutetaan pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelma		Liikuntapaikkasuunnitelma tehty/ei tehty	Yleisiä leikkipaikkoja saneerattiin ja rakennettiin kesällä 2022. Jokipuiston leikkikenttä saneerattiin.
Toimivien yhteistyöyhteisöjen ja –mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas-/opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä	Asukkaat	Seuranta ja vaikuttaminen seudullisesti ja paikallisesti hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resurssointiin	Liikunta- ja vapaa-aikapääliikkö	Uudistettujen ulkoilureittien lkm/v	
		Palvelutarjotin (mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, ongelmapelaaminen, lähisuhoaväkiä) luotu kaupungin internet-sivuille	Hyvinvointijohtaja	Kuntaalaisyksely lähivirkistysalueista tehty/ei tehty	
Mielen hyvinvointi vahvistuu eri ikäryhmissä	Asukkaat	Eri-ikäisille kaupunkilaisille on tarjolla maksuttomia harrastuksia	Kasvatus- ja opetusjohtaja	Lasten ja nuorten ylipaino (KTK 2024, 2026)	Koirapuisto rakennettiin Peltolan alueelle ja Pennalaan tehtiin maisemapelto.
		Vetovoimaiset leikkipuistot, viihtyisät puistot ja lähivirkistysalueet sekä torialue.	Markkinointi- ja viestintä asiantuntija		Kohtalainen tai vaikeaa ahdistuneisuus, % 8. ja 9. lk oppilaita
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	Asukkaat	Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä: etäyhteydet, chat-palvelut, jalkautuva työ.	Yhdyskuntatekniikka	Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi	Virenojan koulun piha ja Lintulan päiväkotit sai kesän aikana uudet leikkivälineet.
		Vetovoimaiset leikkipuistot, viihtyisät puistot ja lähivirkistysalueet sekä torialue.	Opetuspääliikkö		työkyvyttömyyseläkkeitä saavat, %
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	Asukkaat	*Mallinnetaan ruokailua, liikunnista ja mahdollistetaan lepo päivittäin	Nuorisopalvelupääliikkö	Elämänsää tai elämäntaajuensa tyytyväisten osuus, %	
		Jaetaan tietoa koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveelliseen ravitsemukseen liittyen (Wilma- viestit, koulutukset, materiaalit)	Varhaiskasvatusjohtaja	Itsemurhakuolleisuus / 100 000 asukaasta	
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	Asukkaat	Huolehditaan, että ammattilaisten koulutus on jatkuvaa ja suunnitelmallista liittyen terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämiseen ja tukemiseen		Koppari.fi käyttö/v	
		Kaupunkin laaditaan kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma		Järjestetyt ammattilaisten koulutukset/v	
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	Asukkaat	Kohdetaan nuoria heidän omista toimintaympäristöissään ja tarjotaan tukea heille, jolla on kohonnut riski käyttää päihteitä.		Oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden reussointi toteutuminen hyvinvointialueen toteuttamana	
				Kulttuurihyvinvointiohjelma on laadittu	

Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa

Tavoite	Kohderyhmä	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittarit	Toteuma 12/2022
Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen	Asukkaat Yhdistykset Järjestöt Seurat	Osallistavan budjetoinnin kokeilu Lapsiparlamentin toiminta aloitetaan ja vakiinnutetaan Osallistavaa kaavoitusta kokeillaan Kaupunkiin luodaan toimii osallisuusmalli Yhdistysten avustukset pidetään vähintään nykyisellä tasolla Toteutetaan yhdistystapaamiset ja -kyselyt säännöllisesti eri toimialoilla Otetaan käyttöön koko kaupungin ideaseinä ja teemaaäänestykset Hyvinvointitoimialan avustusten päivitys: osallisuus ja yhteisöllisyys sekä hyvinvointityö huomioidaan kriteereissä Kehitetään asiakaslähtöisiä esteettömiä sähköisiä palveluita; verkkoaineistot sekä tilaisuudet ja tapahtumat verkossa Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistetaan tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa.	Opetuspäällikkö Kaavoituspäällikkö Johtoryhmä Markkinointi- ja viestintä asiantuntija Liikunta- ja vapaa- aikapäällikkö Kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja Yhdyskuntatekniikan tulosalue Johtoryhmä	Lapsiparlamentti on toiminnassa Kyllä/ei Kaavoitusohjelma ja -prosessi, kaavavaihtaisuudet lkm/v OSBU-ideoiden määrä, yhteiskehitettyjen ideoiden määrä, äänestysprosentti Vuosivastusten määrä kaupungin talousarviossa Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus, % Ideaseinä käytössä Kyllä/ei Avustukset päivitetty Tehty/ei tehty Talkoiden lukumäärä ja niihin osallistujien lukumäärä Avustuskriteereiden uusiminen Kyllä/ei Turvallisuus suunnitelma on päivitetty Kyllä/ei Polisiin tietoon tulleet henkeä tai terveyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta Kaatumisiin ja putouksiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (huhte-ind.) Digiopastuksen ja neuvonnan toteutuminen kirjastossa lkm/v	Osallisuus toimia kehitetään vuonna 2023 uudella osallisuuskoordinaattorin resursseilla Liikuntapalveluiden saavutettavuuteen kiinnitettiin huomiota. Uusien kotisivujen päivitystyö saatiin julkaisua vaille valmiiksi, lomakkeistoa siirrettiin sähköisiksi ja uuden tilavarauksjärjestelmän sisäistä käyttöönottoa aloitettiin. Seurat toimijoille järjestettiin loppuvuodesta seurafoorumi.
Neljännen sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä					
Viihtyisä elinympäristö					

Elinvoima Orimattilassa

Tavoite	Kohderyhmä	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittarit	Toteuma 12/2022
Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan	asukkaat	Kaupungin turvallisuussuunnitelman päivitys Hyvinvointi- ja turvallisuuskyselyn (v. 2023, 2025) sekä päihdetilannekyselyn (v. 2022, 2024) toteuttaminen kahden vuoden välein osin seudullisessa yhteistyössä	Jory (suunnitelma) Kaupunkikehitysjohtaja	Turvallisuussuunnitelma on tehty/ei tehty	<u>Päihdetilannekysely on toteutettu syysyllä 2022</u>
Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta		Kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelma Liikenneturvallisuussuunnitelma (päivitys, voimassa oleva vuodelta 2018) Katuvalaistus, ledit, päällä oloajat Ledit myös rakennukset Lisätään penkkejä ja opasteita reittien varrelle Kaupungin henkilöstölle järjestetään koulutusta seksuaalisesta häirinnästä sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyä sekä siihen puuttumisesta Kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma laaditaan esiopetuksessa, kaikissa kouluissa, oppilaitoksissa ja nuorisopalveluissa. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista ohjaa kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	Hyvinvointijohtaja Liikunta- ja vapaa-aikapääliikö Opetuspääliikö Varhaiskasvatustohtaja	Työohjelma on tehty/ei tehty Kehittämissuunnitelma on tehty/ei tehty Liikenneturvallisuussuunnitelma on tehty/ei ole tehty Koulukiusaamiskokemukset, % (KTK) Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä, % KTK Kokemukset lähisuhdeväkivallasta, % KTK Järjestetyt koulutukset seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallan ehkäisyä/v	<u>Kävelyn- ja pyöräilyenedistämisohjelman päivitys on suunniteltu vuodelle 2023</u> <u>Kouluterveyskyselyn mittaritietoa saatavilla seuraavan kerran vuoden 2023 raportissa</u>
				On saanut tukea perheessä kokemaan väkivaltaan koulun aikuisilta %	

6. HYVINVOINNIN ERILLISUUNNITELMAT

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyy kuntasektorilla yhteensä yli 60 erillistä suunnitelmaa. Ohessa on listattu tärkeimpiä työhön liittyviä suunnitelmia, mutta työtä ohjaavat myös lainsäädäntö sekä erilliset valtakunnalliset ohjeistukset ja strategiat.

- Päijät-Hämeen ehkäisevän työn suunnitelma 2022–2025
- Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025
- Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021–2025
- Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025
- Orimattilan suunnitelma ikääntyneiden toimintakyvyn tukemiseksi 2021–2025
- Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden suunnitelma 2020–2025
- Orimattilan turvallisuussuunnitelma (2014)
- Alueellinen suunnitelma ikääntyneiden toimintakyvyn tukemiseksi 2022–2025
- Orimattilan kestävä kehityksen ohjelma EKOLA
- Orimattilan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021–2025
- Orimattilan ilmasto-ohjelma

7. HYVINVOINTIRAPORTIN HYVÄKSYMINEN

Hyvinvoinnin vuosiraportti vuodelta 2022 hyväksytään hyvinvointivaliokunnassa 19.4.2023. Hyvinvointivaliokunta esittää hallitukselle, että hallitus esittää asiakirjan valtuustolle hyväksyttäväksi. Lisäksi hyvinvointivaliokunta toivoo, että valtuusto velvoittaa toimialat jatkossakin raportoimaan hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen toimenpiteistään sekä edistämään Laajan hyvinvointisuunnitelman 2022–2025 asetettuja tavoitteita.

